

MedMPAnet^{project}

ANALIZA SOCIO-EKONOMIKE DHE STUDIMI MBI ZHVILLIMIN E TURIZMIT

Mbështetje për planifikimin, zonimin dhe zhvillimin e
Zonës së Mbrojtur Detare në Gjirin e Porto Palermos
(Shqipëri), bazuar në njohuri të shëndosha
shkencore dhe socio-ekonomike

Punonjësit e titulluar dhe materiali i prezantuar në këtë dokument, nuk paraqesin asnjë shprehje opiniononi të çfarëdo lloji nga ana e institucionit të UNP/MAP – RAC/SPA në lidhje me statusin ligjor të Shteteve, Territoreve, qyteteve ose zonave, ose të autoriteteve drejtuese, ose në lidhje me përcaktimin e kufijve ose territoreve të tyre. Mendimet e shprehura në këtë botim nuk reflektojnë detyrimisht ato të UNEP/MAP-RAC/SPA.

Publikuar nga: RAC/SPA

Copyright: © 2015 - RAC/SPA

Riprodhimi i këtij botimi për qëllime edukative ose qëllime të tjera jo tregtimi, është i autorizuar pa miratimin paraprak me shkrim nga mbajtësi i autorësisë duke mirënjohur plotësisht burimin. Riprodhimi i këtij botimi për shitje ose për qëllime biznesi është i ndaluar pa miratimin paraprak me shkrim nga mbajtësi i autorësisë.

Për qëllime bibliografike, ky botim mund të citohet si:

RAC/SPA - UNEP/MAP, 2013. Studim Ekologjik i Gjirit të Porto Palermos dhe Zonave përreth. Nga Lefter KASHTA, Sajmir BEQIRAJ, Arjan GACE dhe Xhemal MATO. Ed. RAC/SPA - MedMPAnet Projekti, Tunis: 44 pp + Shtojca.

Faqosja: Zine El Abidine MAHJOUB dhe Asma KHERIJI.

Fotografia në kapak nga: Ilirjan QIRJAZI.

Photographitë nga: Thanas GOGA, Zamir DEDEJ, Franka PALOKA, Ilirjan QIRJAZI, Cinska Ponorkova ZAKLADNA, Eigenes WERK dhe Mathieu FOULQUIÉ.

Ky dokument është përgatitur në kuadër të Projektit Rajonal për Zhvillimin e Rrjetit të Zonave të Mbrojtura Detare e Bregdetare (ZMD-ve) të Mesdheut nëpërmjet mbështetjes së Krijimit dhe Menaxhimit të ZMD-ve në Mesdhe (Projekti MedMPAnet).

Projekti MedMPAnet zbatohet në kuadër të programit të UNEP/MAP-GEF që quhet MedPartnership, me mbështetjen financiare të KE, AECID and FFEM.

ANALIZA SOCIO-EKONOMIKE DHE STUDIMI MBI ZHVILLIMIN E TURIZMIT

MedMPAnet project

Mbështetje për planifikimin, zonimin dhe zhvillimin e Zonës së Mbrojtur Detare në Gjirin e Porto Palermos (Shqipëri), bazuar në njohuri të shëndosha shkencore dhe socio-ekonomike

Studimi i kërkuar dhe financuar nga:

MedMPAnet^{project}

Qendra e Aktiviteteve Rajonale për Zonat Veçanërisht të Mbrojtura (RAC/SPA)
Regional Activity Centre for Specially Protected Areas (RAC/SPA)
Boulevard du Leader Yasser Arafat
B.P. 337
1080 Tunis Cedex – Tunisia

Të ngarkuar për studimin :

Souha EL ASMI, Projekti MedMPAnet, RAC/SPA
Atef LIMAM, Projekti MedMPAnet, RAC/SPA

Stafi shkencor i studimit :

Thanas GOGA, Eksperti për aktivitetet socio-ekonomike
Franka PALOKA, Eksperte për zhvillimin e turizmit

Referenca për studimin :

MoU N° 04/MedMPAnet/2013

PARATHËNIE

Shumë prej habitateve natyrorë të çmuar në zonën bregdetare të Mesdheut, nuk janë vlerësuar ekologjikisht për t'u përcaktuar si Zona të Mbrojtura Bregdetare apo Detare. Në dokumentet e shumta të miratuara në shkallë kombëtare dhe ndërkombëtare, kërkohet zgjerimi, përqindja/ përmasat e zonave të mbrojtura. Në këtë kuadër është zhvilluar, me qëllim për të nxitur krijimin e zonave të mbrojtura të reja, "Projekti Rajonal për Zhvillimin Detar të Mesdheut dhe rrjetit të Zonave të Mbrojtura Bregdetare (ZMB) përmes nxitjes së Krijimit dhe Menaxhimit të ZMB-ve («Projekti MedMPAnet»).

Projekti MedMPAnet është pjesë e projektit MedPartnership UNEP/MAP-GEF, «Partneriteti Strategjik për Ekosistemet e Madhenj të Detit Mesdhe», të drejtuar nga UNEP/MAP (Athinë) dhe i zbatuar nga Qendra Rajonale për Zonat Veçanërisht të Mbrojtura (RAC/SPA-Tunizi), me mbështetjen financiare të Bashkimit Europian (BE), Agjencisë Spanjolle për Bashkëpunim e Zhvillim Ndërkombëtar (AECID) dhe Global Environment Facility (FFEM).

Në veçanti, në kuadër të «Projektit pilot MedMPAnet në Shqipëri», Ministria e Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave dhe RAC/SPA organizuan më 3 Maj 2012 në Tiranë, një takim të parë për njohjen e projektit. Gjatë këtij takimi, përfaqësuesit shqiptarë të Ministrisë së Mjedisit u informuan rreth aktivitetëve të projektit të planifikuar për t'u zbatuar në Shqipëri, si dhe informimin e përfaqësuesve të RAC/SPA në lidhje me zhvillimet e bëra në këtë kuadër nga Shqipëria, në drejtim të krijimit të zonave detare dhe bregdetare të mbrojtura. Gjithashtu, diskutimi çoi në përzgjedhjen e vendit pilot, për t'u zhvilluar si një ZMB në Shqipëri, sikurse ishte Gjiri i Porto Palermos.

Në lidhje me këtë, dhe në mënyrë që të ndihmojë në një koordinim të ngushtë e në një zbatim normal të projektit pilot MedMPAnet në nivel kombëtar, bazuar dhe në një proces të përbashkët të përzgjedhjes përmes RAC/SPA dhe Ministrisë së Mjedisit u ra dakord që t'ja besojnë këtë detyrë Institutit për Ruajtjen e Natyrës në Shqipëri (INCA), një organizatë kombëtare shqiptare, që të koordinojë zbatimin e projektit pilot në emër dhe në konsultim të ngushtë me Ministrinë e Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave dhe RAC/SPA.

Konteksti Kombëtar

Analiza e situatës në Planin Strategjik për Zonat e Mbrojtura Detare dhe Bregdetare në Shqipëri (PSZMDB),

të zhvilluar kohët e fundit me mbështetjen e UNDP-së, arrin në përfundimin se pavarësisht se zonat bregdetare në Shqipëri janë një nga pikat e nxehta të biodiversitetit në Detin Mesdhe, ka një mungesë të thellë informacioni mbi statusin e ruajtjes së habitateve dhe specieve kryesore, me të cilat mund të zhvillosh një PSZMDB. Prandaj, për të plotësuar këtë hendek (sigurimin e këtij informacioni) është propozuar për të formuar/skicuar një produkt themelor të zbatimit të PSZMDB. Analiza e situatës tregon se ekosistemet detare dhe bregdetare në Shqipëri, kontribuojnë në ruajtjen e shëndetit të njerëzve, jetesës, dhe prodhimit të ushqimit të nevojshëm për zhvillimin ekonomik dhe mirëqenies së popullsisë bregdetare. Megjithatë, ekosistemet detare dhe bregdetare në Shqipëri janë nën një presion në rritje. Kryesisht, ky presion vjen nga një rritje e shpejtë e zhvillimit urban bregdetar dhe si rrjedhojë çon në një rritje të përdorimit nga njeriu të ekosistemeve bregdetare dhe detare.

Pavarësisht rolit të rëndësishëm që ekosistemet detare dhe bregdetare luajnë në zhvillimin ekonomik dhe social të Shqipërisë, dhe si rrjedhojë në rritjen e presioneve me të cilat përballen këto ekosisteme, ka një mungesë të kapaciteteve administrative, disponueshmërisë së burimeve financiare dhe të llojit/natyrës me të cilat duhen menaxhuar këto presione. Për ngritjen e këtyre kapaciteteve dhe burimeve financiare është propozuar formulimi i rezultateve themelore të zbatimit të PSZMDB.

Sistemi aktual ZMDB i diversitetit të ekosistemeve dhe habitateve detare dhe bregdetare nuk është përfaqësues. Në të vërtetë, pjesa më e madhe e ZMDB janë aktualisht bregdetare (vetëm një ZM detare) dhe një numër i zonave bregdetare janë ende të pambrojtura, me gjithë rolin e tyre thelbësor ekologjik dhe socio-ekonomike në nivel kombëtar apo të Mesdheut. Aktualisht 85% e vendeve të mbrojtura bregdetare janë përgjatë bregdetit Adriatik, fakt i cili nënvizon numrin e ulët të ZMDB-ve mbi bregdetin Jonian. ZMDB ekzistuese në Shqipëri nuk mund të përcaktohen/përkufizohen si pjesë e një rrjeti ekologjik, por duhet të jenë sisteme fillestare nga të cilat duhet të themelohet një rrjet i qëndrueshëm dhe koherent, në veçanti për integrimin e disa ZMD në det të hapur.

PSZMDB shqyrton kriteret për përzgjedhjen e habitateve dhe specieve për t'u përfshirë brenda kuadrit të rrjetit kombëtar të ZMDB. Këto kriteret pasqyrojnë si kriteret kombëtare shqiptare dhe ndërkombëtare për ruajtjen/mbështetjen e biodiversitetit detar dhe bregdetar. Në bazë të këtyre kriterëve PSZMDB, propozon fushat e mëposhtme

për t'u përcaktuar/publikuar, në formimin e rrjetit Shqiptar të Zonave të Mbrojtura Detare dhe Bregdetare:

- Gjirin e Porto-Palermos
- Zona nga grykëderdhja e lumit Vjosa deri në Sazan dhe Karaburun (i gjithë Gjiri i Vlorës)
- Zona nga Kepi i Rodonit në lagunën e Patokut
- Zona bregdetare nga grykëderdhja e lumit Buna deri në lagunën e Vilunit

Objektivat e secilës ZMDB duhet të jenë për mbështetjen e biodiversitetit dhe shëndetit të ekosistemit të zonës së caktuar, për të kontribuar në biodiversitetin dhe shëndetin e ekosistemit të rrjetit dhe për të kontribuar në biodiversitetin dhe shëndetin e ekosistemit kombëtar dhe ndërkombëtar.

Konteksti i projektit

Projekti pilot po mbështet planifikimin, zonimin dhe zhvillimin e një Zone të Mbrojtur Detare në Gjirin e Porto Palermos (Shqipëri), bazuar në njohuritë e shëndosha shkencore dhe socio-ekonomike. Gjithashtu, projekti synon të identifikojë mekanizmat e pjesëmarrjes së aktorëve për menaxhimin dhe planifikimin e ZMD në Gjirin e Porto Palermos, dhe të mbështesë qëndrueshmërinë e tij financiare. Me qëllim mbështetjen e RAC/SPA në planifikimin, caktimin e zonave dhe zhvillimin e një Zone të Mbrojtur Detare në zonën detare të Gjirit të Porto Palermos, INCA është e ngarkuar në:

- Kryejn e një studim ekologjik mbi zonën detare të Gjirit të Porto Palermos (hartëzimit të habitateve detare, regjistrimit dhe stoqet/inventarët e peshkut dhe jovertebrorëve, identifikimin e fushave prioritare për ruajtjen etj.);
- Prodhimin e hartave në GIS për zonën detare të Gjirit të Porto Palermos;

- Kryerjen e një studimi socio-ekonomik, me vëmendje të veçantë mbi peshkimin dhe flotën që vepron në nivel lokal dhe në zonat përreth, aktivitetet turistike dhe çdo aspekt tjetër të rëndësishëm;
- Identifikimin e palëve të interesuara (individët dhe grupet e organizuara) për të marrë pjesë në procesin e krijimit të ZMD-së, studimit të nevojave dhe kërkesave të tyre dhe propozimit të mekanizmave pjesëmarrës të përshtatura për zonën e re të demonstruar ZMD;
- Përpunimin e një plan menaxhimi, duke përfshirë një zonim për zonën detare të Gjirit të Porto Palermos;
- Kontribuimin në krijimin e një mekanizmi të qëndrueshëm financiar të ZMD-së të Gjirit të Porto Palermos;
- Ofrimin e mbështetjes për aktivitetet trajnuese në vendin e punës, që mund të garantohen nga ekspertët ndërkombëtarë, të lidhur me ekzekutimin e Projektit Pilot.

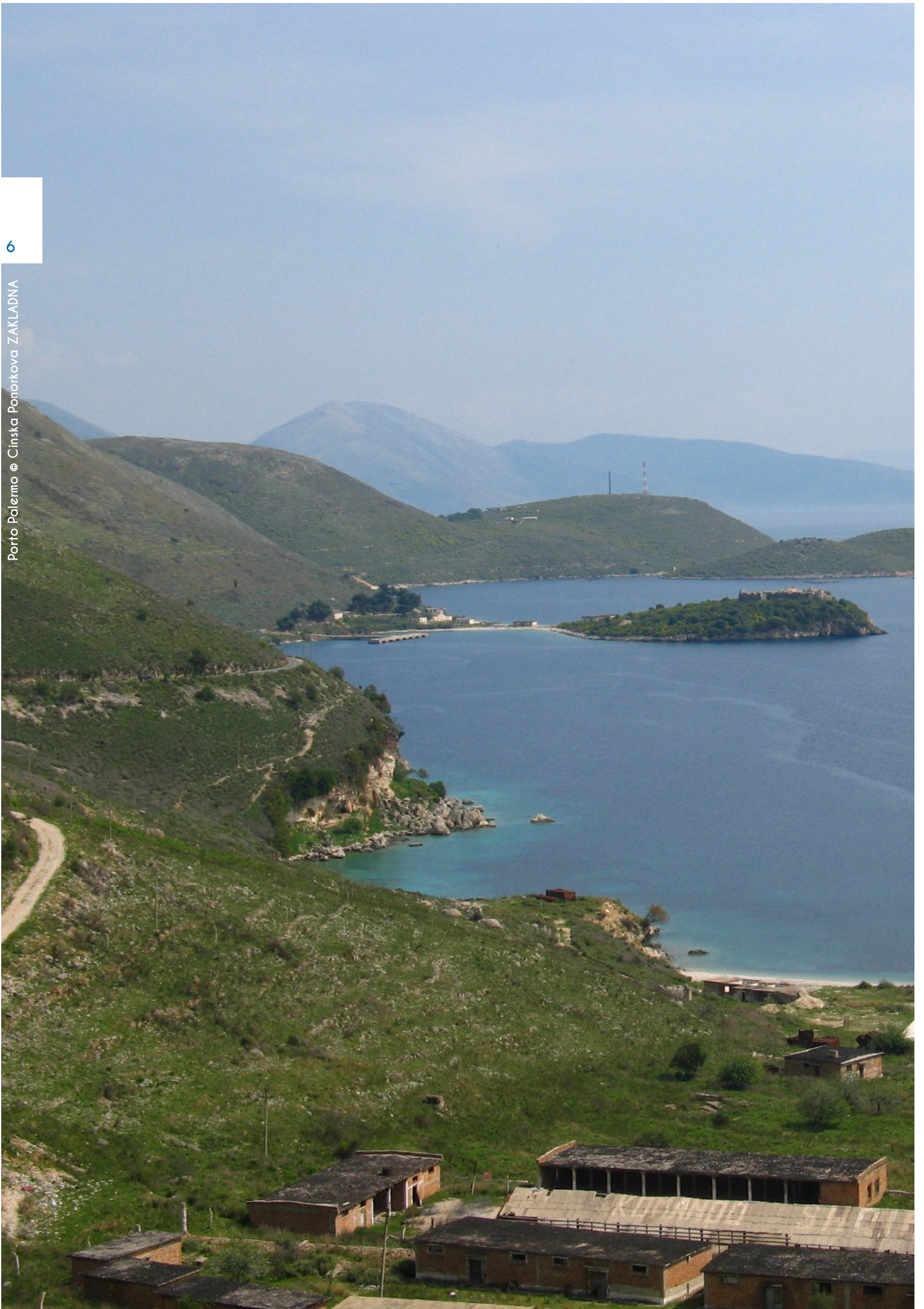
Funksionimi i mirë i aktiviteteve të sipërpërmendura do të sigurohet përmes një partneriteti të ngushtë ndërmjet INCA dhe RAC/SPA, në konsultim të ngushtë me Ministrinë e Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave të Shqipërisë.

Në mënyrë të veçantë ky publikim përfshin rezultatet e studimit socio-ekonomik që do të mbështesin planifikimin, zonimin dhe zhvillimin e ZMD-së së Gjirit të Porto Palermos. Studimi analizon gjëndjen aktuale socio-ekonomike të zonës, duke identifikuar grupet kryesore të palëve të interesuara dhe rolin e tyre në zhvillimin e zonës. Studimi socio-ekonomik i kushton vëmendje të veçantë studimit të peshkimit mbi flotat që operojnë në nivel lokal në zonat përreth, aktivitetet turistike dhe çdo aspekti tjetër lidhur me të. Studimi ofron rekomandime të dobishme për zhvillimin e zonës, veçanërisht në lidhje me aktivitetet turistike që mund të zhvillohen në zonë për të diversifikuar ofertën turistike dhe rritur të ardhurat për bizneset dhe komunitetet lokale.

TABELA E PËRMBAJTJES

Parathënie

1. Vendndodhja.....	7
2. Karakteristikat Socio-Ekonomike.....	9
2.1. Profili Socio–demografik i Qarkut të Vlorës.....	10
2.2. Profili Socio–demografik i Rajonit të Himarës.....	11
2.3. Trashëgimia Kulturore.....	12
2.4. Kushtet e Jetesës.....	13
2.5. Trendet Demokratike dhe Shpërndarja e Popullsisë.....	16
2.6. Struktura e Njësive familjare.....	17
2.7. Ekonomia Lokale.....	17
2.8. Arsimimi.....	18
2.9. Aktivitetet e Sportit dhe Kulturës.....	18
3. Rekomandime dhe Analiza të Grupeve të Interesit.....	19
4. Potencialet dhe problemet kryesore.....	21
4.1. Analiza S.W.O.T.....	22
5. Zhvillimi i Turizimit.....	24
5.1. Analiza të strategjive ekzistuese dhe planeve zhvilluese.....	24
5.1.1. Programi i Qeverisë për Turizimin.....	24
5.1.2. Strategjitë dhe Kuadri ligjor mbi Turizimin.....	24
5.1.3. Plani Strategjik i Qarkut Vlorë.....	26
5.1.4. Plani Territorial/i hapësirës së Bashkisë Himarë.....	26
5.2. Dimensionet dhe drejtimet e Turizimit.....	28
5.2.1. Kombëtar.....	28
5.2.2. Industria e Turizmit.....	30
5.3. Potencialet e zonës në të ardhmen për zhvillimin e turizimit.....	30
5.3.1. Vizitorët dhe shërbimet.....	32
5.3.2. Mundësia e hyrjes.....	32
5.4. Burimet e kërcënimeve dhe ndikimet nga aktivitetet e turizmit.....	32
5.5. Modeli i një Zhvillimi të Qëndrueshëm.....	34
5.5.1. Mjete turistike, Aktorët dhe Oferta në Marketing.....	36
5.5.2. Elementët themelorë për krijimin e një pakete turistike për sektorin e gastronomisë.....	38
5.5.3. Turizimi Kulturor.....	39
5.5.4. Mjetet kryesore për Promovimin.....	39
Bibliografia	41
Një Përmbledhje e Përgjigjeve për Pyetjet e Hapur nga Anketa	

1. VENDNDODHJA

Zona e studimit të Gjirit të Porto Palermos është njohur edhe si Gjiri Panorma në historinë e lashtësisë, dhe është vendosur brenda Qarkut Vlorë, i shtrirë në një territor kryesisht malor dhe kodrinor, që përfshin lugina e livadhe duke krijuar mundësi për popullsinë lokale për të zhvilluar jetesën përmes bujqësisë dhe prodhimit blegtoral. Rajoni ka një vijë bregdetare prej 144 km, mjaft plazhe të bukura, që së bashku me pasuritë natyrore dhe historike, ofrojnë perspektiva reale për zhvillimin e një turizmi shumëdimensional. Për më tepër, zona është një rajon i veçantë bregdetar gjeomorfologjik i karakterizuar nga male të pjerrët, gjatë bregut të ngushtë.

Kufinj të Zonës së Gjirit të Porto Palermos fillojnë në juglindje të qytetit të Himarës (rreth 10 km në jug të Himarës), midis gadishullit *Panorma*, dhe shtrihen drejt jugut të gadishullit, në kufi me Kavadon në detin Jon, duke mbuluar një zonë prej 600 ha. Gjithashtu, ky gji i vogël tektonik rrethon një gadishull të vogël dhe tërheqës shkëmborë, duke hyrë rreth 300 metra në det, që mbart një fortesë, *Kalanë e Ali Pashës në Porto Palermo* (Shqipëri: Kalaja e Ali Pashë Tepelenës në Porto Palermo), zakonisht e përmendur nga udhëzues dhe guida turistike lokale, e ndërtuar në fillim të shekullit të 19-të nga Ali Pasha i Tepelena, - i njohur në fund të shek.18 dhe fillim shek 19-të si sundimtar mbi pjesën lindore të Perandorisë Otomane - për të nderuar gruan e tij aq shumë të dashur, Vasiliqinë.

Sikurse është përmendur në shumë shënime nga disa studiues, ka shumë gjasa që kalaja është ndërtuar nga Venedikasit dhe ka të njëjtin plan trekëndor me kulla të rrumbullakta gjetur në fortesën Veneciane të Butrintit. Në vitin 1921 kalaja u quaj Veneciane.¹

Në atë kohë identiteti i ndërtuesit të saj duhet të ketë qenë i qartë nga një pllakë e vendosur mbi portën e hyrjes. Kjo pllakë tashmë mungon, por erozioni i gurëve tregon qartë se nuk ka munguar për shumë dekada. Me siguri kjo pllakë ka patur në gdhendje luanin e Shën Markut. Shpjegimi më i besueshëm i gabimit të gjetur në librat udhërrëfyes, është një rishkrim i historisë në periudhën komuniste. Ri-atribuimi i trashëgimisë koloniale të ndërtimit nga një Shqiptar, i përshtatet një axhendë kombëtare izolacioniste, argumenton Scriven (1921).

Kalaja duhet të ketë qenë e ndjeshme ndaj zjarrit të topave nga kodrat dhe kjo gjithashtu sugjeron një datë të hershme të ndërtimit e saj, kur topat nuk ishin të zhvilluar në gamën që ata kishin më vonë. Në vitin 1662 Venedikasit kishin frikë se turqit do ta ripararin atë². Në 1803 Ali Pasha e ofroi kështjellën dhe portin për Marinën Mbretërore. Në këtë kohë në fortesë mund të ketë patur vetëm 4 apo 5 topa duke lënë të kuptohet që Ali Pasha nuk e ka parë si fortesë të rëndësishme për të.³

Kalaja në formë trekëndore është 150 x 400 metra, me mure të lartë që arrijnë deri në 20 metra. Gadishulli në të cilin është vendosur kështjella ka shkurre me gjelbërim të përjetshëm mesdhetar, ndërkohë nga muret e saj mund të shijosh një pamje të mrekullueshme të gjirit. Gjithashtu, *Gjiri i Porto Palermos* është vendi i mundësive të mëdha për zhytje, pasi ky gji natyral ka qenë përdorur si një liman i sigurtë për anijet që nga kohët e lashta.

Porto Palermo është një gji i mbrojtur dhe ka patur një qasje shumë të kufizuar në periudhën deri para vitit 1991, pasi kjo ishte një zonë ushtarake. Megjithatë, për shkak të trafikut të anijeve ushtarake, kjo zonë mund të ketë qenë relativisht e ndikuar. Në vitet e fundit në gji është ngritur një fermë të vogël peshku. Zona përreth është shterpë, por gadishulli është i mbuluar me bimësi mesdhetare me gjelbërim të përjetshëm.⁴

Vendosja gjeomorfologjike

Bregdeti nga Vlora deri në Dhërmi, është me përbërje shkëmbore, me brigje të lartë dhe të copëzuar nga valët. Bregdeti nga Himara përbëhet nga hapësira me plazhe të ngushtë me zhavorr që paraqesin një të tretën e bregdetit të Himarës. Disa nga plazhet, të tilla si: Livadhi, Potami i Himarës, Gjipe, Jaliskari, plazhi qëndror në Drimades, Jala e Vunoi, kohët e fundit janë bërë qendra turistike.

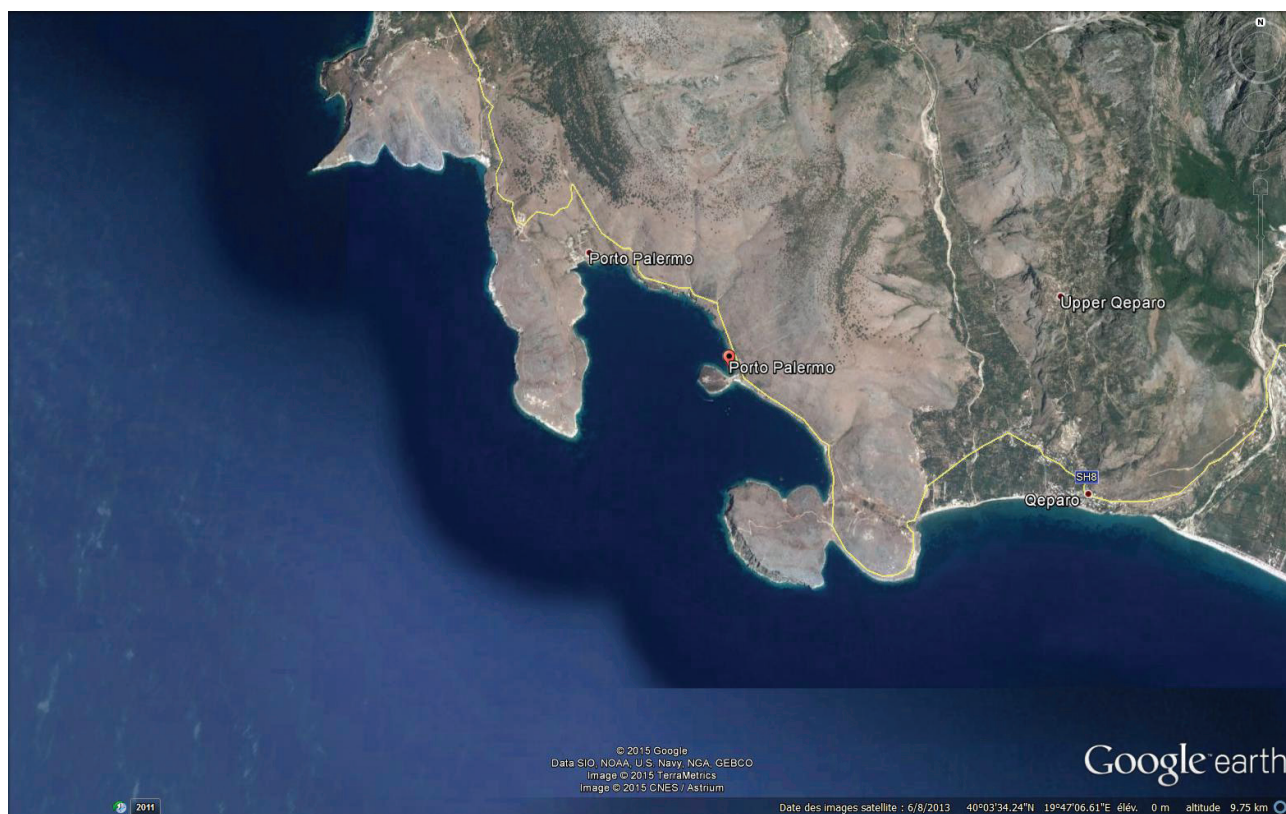
Drejt plazheve me zhavorr në brendësi, peizazhi ndryshon me një bimësi me gjelbërim të përjetshëm, tarraca të mbuluara me ullinj dhe pemishte me agrume. Terreni shpejt lartësohet nga deti rreth 50-80 metra në brendësi, në drejtim të fushave kodrinore ku janë vendosur fshatrat e zonës së Himarës.

¹ *Geographical Review* vol. 11 n°.2 p.205, 1921 *Some Highways of Albania and a forgotten Riviera*, by Brig. Gen. George P. Scriven, pp 198-206 pub. American Geographical Society.

² p 191 "Eternal Butrint" by R. Hodges 2006 London.

³ p 86 J. E.W. Baggally 1938 *Ali Pasha and Great Britain* Basil Blackwell: Oxford.

⁴ *Burimi: Një ditë udhëtim: Kështjella e Bregdetit Jonian të Shqipërisë*, 2011).

Zona në mënyrë të dallueshme është tipike karstike. Cilësia e tokës është relativisht e dobët për shkak të pranisë së shkëmbinjve gëlqerorë.⁵ Kjo gjendje ka rezultuar në fragmentizimin e tokave dhe në një produktivitet të kufizuar bujqësor për rajonin. Prandaj zona është më e përshtatshëm për bagëti të imta si dele dhe dhi, kultivimin e ullinjve, portokalleve, rrushit, misrit si dhe në varësi të peshkimit.

Klima është Mesdhetare. Temperaturat mesatare gjatë dimrit shkojnë 10-12 gradë, ku Janari është muaji më i ftohtë. Temperaturat mesatare gjatë verës ndryshojnë nga rreth 25-37 gradë, ku Gushti është muaji më i nxehtë.⁶

Gjithashtu, studimet e fundit në lidhje me zhvillimin dhe fizibilitetin raportojnë se qarku i Vlorës ka shanse të mëdha për zhvillimin e një turizmi të fuqishëm, të integruar me një menaxhim të mirë të burimeve, në gjenerimin e të ardhurave, në krijimin e vende të punës, ofrimin e zgjidhjeve dhe mundësive për njerëzit që të jetojnë dhe të investojnë në Vlorë, Sarandë dhe Delvinë, si dhe në shijimin dhe mbrojtjen e natyrës e mjedisit për brezat e sotëm dhe të ardhshëm. Qarku i Vlorës duhet të jetë një treg favorizues, i arritshëm për të gjithë prodhuesit lokalë, të cilët jetojnë duke u bazuar në prodhimet bujqësore, blegtori, peshkim dhe pylltari.⁷

⁵ shih Kabo, 2004: 21.

⁶ nga Pano, et.al., 2006: 108.

⁷ Burimi: Plani Strategjik i qarkut të Vlorës: Territori zero emisionet, qershor 2011.

2. KARAKTERISTIKAT SOCIO-EKONOMIKE

Objekti i synuar më gjerë, i studimit (Prefektura e Vlorës) të zonës përfshin 26 vendbanime (3 rrethe, 7 bashki, 19 komuna dhe 199 fshatra), të cilët ndryshojnë në numrin e popullsisë, aktiviteteteve tregtare, mënyrës së jetesës

dhe në lidhje me përkatësitë kombëtare dhe fetare. Objekti i synuar i zonës - Gjiri i Porto Palermos dhe Bashkia Himarë me fshatrat e saj përreth – duke përfshirë përafërsisht 9938 banorë.⁸

Tabela 1. Të dhëna demografike kryesore për Qarkun e Vlorës dhe Studimi i Zonës

Rrethi	Banorë	Bashki	Banorë	Komuna	Banorë		
Delvine	11'717	Finiq	1'333	Mesopotam	2'786		
		Delvinë	5'754	Vergo	1'844		
Sarandë	37'798	Sarandë	17'233	Lukovë	2'916		
			Konispol	2'123	Dhivër	1'396	
		Vlorë	126'125	Vlorë	79'513	Livadhja	1'165
						Xarrë	4'263
						Markat	1'859
						Ksamil	2'994
						Aliko	3'849
Vlorë	126'125	Vlorë	79'513	Qendër	7'621		
				Novoselë	8'209		
				Brataj	2'849		
				Horë-Vranisht	2'080		
				Shushicë	3'981		
				Vllahinë	3'111		
				Kotë	3'516		
				Sevaster	1'720		
				Armen	2'965		
				Totali	175'640		116'516

Burimi: INSTAT, 2011

⁸ Population figures for the Municipality of Himara and its surrounding villages were obtained from the Civil Registry Offices of the Municipality of Himara, October 2013.

2.1. Profili Socio-demografik i Qarkut të Vlorës

Numri i përlogaritur i banorëve në prefekturën e Vlorës nga 1 Janar 2013 ishte 173,130 banorë⁹, që paraqet 6.21 % të popullsisë totale të Shqipërisë me 2.787.615, ndërkohë qarku mbulon një sipërfaqe totale prej 2,706 km², ose 9.5 % të totalit të vendit. Dendësia e popullsisë është e ulët, rreth 64 banorë/km². Pjesa më e madhe e popullsisë së qarkut jeton në Vlorë, ndërkohë pjesa e popullsisë urbane në qark është 54 %, kurse për rrethin e Vlorës, kjo përqindje është 58%.¹⁰

Numri i popullsi në prefekturën e Vlorës ka pësuar rënie në nivelin 8.5 % në mes të vitit 2001 dhe 2013, shifra pothuajse të barabarta me mesataren kombëtare prej 8.2 %. Në këtë vend në vitin 2013 kanë jetuar 173,000 nga 193 mijë banorë që ishin në vitin 2001. Në Vlorë ka një rritje të popullsisë urbane në 104.000-117.000 banorë, me një total në rritje prej 12.1 %.

Gjatë kësaj periudhe popullsia rurale në Vlorë ka ndjekur trendin kombëtar duke u reduktuar me 33 % dhe një rënie nga 89.000 që ishte në vitin 2001 kundrejt 56.000

në vitin 2013. Sipërfaqja në rrethin e Vlorës është 2.706 km² dhe dendësia e popullsisë është 64 banorë për km².

Modeli më i zakonshëm familjar në Vlorë është një familje e përbërë nga katër anëtarë. Jetëgjatësia mesatare është 71.4 vjeç, 68.5 për burrat dhe 74.3 për gratë. Sipas të dhënave nga regjistrimet lokale, moshë mesatare në rajon është 28.6 vjeç. Në disa komuna si Mesopotam, Dhivër dhe Himarë përqindja e popullsisë është mbi 65 vjeç (rreth 30%), shumë më e lartë se mesatarja e rajonit. Një nga arsyet në këtë ndarje për këtë pjesë është shkalla e madhe e emigracionit në këto zona. Meqë të rinjtë priren për të emigruar, pjesa e grup moshës së mesme është tkurrur, duke çuar në një proporcion më të lartë të njerëzve të mësipërm në 65 vjeç për popullsinë e mbetur.

Një dukuri tjetër e rëndësishme është se komunat e rrethit të Vlorës kanë një pjesë më të madhe të grup moshës 0-14 vjeç, sidomos komunat malore. Një shpjegim i mundshëm i kësaj prire mund të jetë se këto komuna kanë shkallë më të ulët të emigrimit. Lidhur me këto trende për çështjen e varfërisë, vlen të theksohet se komunat malore të rrethit të Vlorës paraqiten si më të varfërat në rajon, edhe pse kanë potencial të mjaftueshëm njerëzor për të mbështetur zhvillimin.

© RAC/SPA, Ilirjan QIRJAZI

Figura 1. Pamje e qytetit të Vlorës

⁹ Burimi: të dhënat zyrtare të popullsisë INSTAT bazuar në 2011 Strëhim dhe regjistrimin e popullsisë.

¹⁰ INSTAT, 2013.

Tabela 2. Indikatorët Kryesor Demografik për Prefekturën e Vlorës

Prefektura Vlorë	Viti 2001	Viti 2013
Totali i Popullsisë	193,074	173,130
Popullsia Urbane	103,866	116,999
Popullsia Rurale	89,208	56,131
Indeksi i Urbanizimit	54	68
Sipërfaqja(km ²)	2,706	2,706
Dendësia e Popullsisë	71	64

Burimi: INSTAT's Censusi 2011; 2013 / Rregjistrimi i Popullsisë dhe Shtëpive; Opendata.al

2.2. Profili Socio-demografik i Rajonit të Himarës

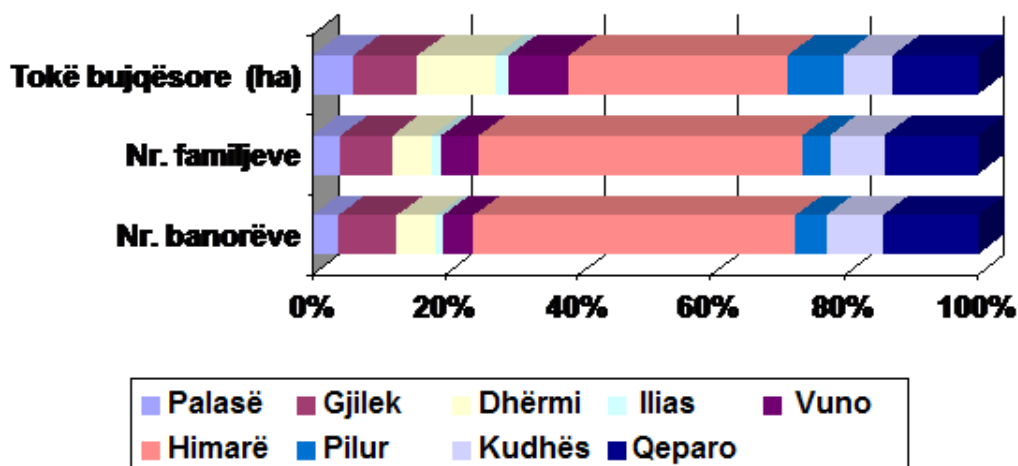
Krahina e Himarës është e përbërë nga qyteti i Himarës së bashku me fshatrat Palasë, Gjilek, Dhërmi, Iliaz, Vuno, Qeparo, Kudhës dhe Pilur.

- Rajoni i Himarës shtrihet përgjatë bregut të detit Jon, kufizuar në veri me majën e Llogarasë, dhe në jug me lumin Borsh;
- Në verilindje, lindje dhe juglindje është e rrethuar nga kreshta e malit Akroceraun, me Cikën, maja më e lartë e tij është 2,045 m mbi nivelin e detit;
- Rrymat/lumenjtë e Ksarrollakos, Polopotamo, Gjipes, Vishës dhe Qeparos rrjedhin në të gjithë rajonin e Himarës, të cilët gjatë stinëve shumë të nxehtë mund të thahen;
- Gjiret kryesore në det janë ato të Spilesë dhe Panorma (Porto Palermo);
- Plazhet kryesore në det janë të vendosura në Dhraleo (Palasë), Perivol (Gjilek) Jaliskar, Shkambo, Gjipe (Dhërmi), Jal (Vuno), ose Livadh (Fshati i Himarës), Spilesë, Potamit, Llamanit (Qyteti i Himarës) dhe plazhi i Qeparos (Qeparo).

Tabela 3. Të dhëna kryesore demografike për Bashkinë e Himarës

Nr.	Njësia	Madhësia
1.	Tokë Bujqësore	715 ha
2.	Tokë e Lërueshme	26 ha
3.	Pemishte	121 ha
4.	Vreshta	34 ha
5.	Korije me Ullinj	532 ha
6.	Sipërfaqe për kokë	1,500 m ²
7.	Banorë	4,800
8.	Njësitë Familjare (HHs)	1,396

Burimi: Bashkia Himarë, 2013

Himara është konsideruar vendbanimi kryesor për numrin e banorëve, familjeve dhe tokës bujqësore. Shumica e fshatrave të zonës së Himarës të tilla si: Palasa, Dhërmiu, Ilias, Vunoi, Qeparo janë të shpërndarë përgjatë rrugës kombëtare bregdetare ndërsa dy fshatrat e tjerë, Piluri është i vendosur në ultësirë e malit të Çipit dhe Kudhësi i vendosur në kodrinën e malit të Gjinvllashit. Duke ardhur nga Vlora, pasi kalon malin e Llogarasë (1.025 metra), rruga kombëtare hapet në një pamje të mrekullueshme mbi dy fshatrat e para të zonës, të vendosur në kodrat që shtrihen prapa Malit të Cikës. Fshati i parë i zonës së Himarës është Palasa, ndërsa Dhërmi gjendet një kilometër në jug të Palasës. Në mënyrë të ngjashme me Palasën fshati ndodhet mbi kodrat dhe shtrihet rreth 150 dhe 200 metra mbi nivelin e detit.

Në anën e tij jugperëndimore hapet deri në plazhet me zhavorr së bashku me plazhet e Himarës dhe Vunoi dhe paraqet një atraksion turistik në muajt e verës. Në ditët e sotme turizmi ofron të ardhurat kryesore për fshatrat përveç remitancave/të ardhurave nga emigracioni. Rrugët e ngushta bregdetare të çojnë më në jug në fshatin Ilias i cila qëndron prapa malit të Mjegulloshi, një kilometër larg nga Dhërmiu. Vunoi është fshati tjetër që shtrihet në kodrat e tjera të rrugës kombëtare bregdetare.

Nga Vunoi rruga gjarpëruese shkon më në jug duke kaluar përmes qytetit të Himarës e që të çon drejt fshatit Qeparo. Është fshati i fundit i vendosur pranë kësaj rruge. Në ditët e sotme Qeparoi është i ndarë në dy pjesë. Pjesa e vjetër është e vendosur në kodër dhe shkon rreth 300-400 metra mbi nivelin e detit. Pjesa e re shtrihet përgjatë rrugës bregdetare dhe ngadalë zbret në plazhet me rërë bregdetare. Ditët janë më pak tërheqëse për turistët ndryshe nga vendet bregdetare të Himarës, Vunoi dhe Dhërmiut, kjo për shkak të infrastrukturës së keqe dhe distancës së tij nga Vlora. Dy fshatrat e fundit janë vendosur në Kudhës dhe Pilur, disa kilometra larg nga rruga bregdetare. Për shkak të pozitës së tyre gjeografike ato janë mjaft të izoluar në mënyrën sociale dhe ekonomike. Kudhësi shtrihet në kodrat malore të Gjinvllashi, përmes një gjiri të vogël që mban të njëjtin emër si fshati.

Piluri është i vendosur në kodrat prapa qytetit të Himarës. Emri i tij thuhet se rrjedh nga fjala bateri, që do të thotë i lartë dhe duke iu referuar vendndodhjes së fshatit përpjetë. Ashtu si Kudhësi, Piluri besohet të jetë i themeluar gjatë periudhës Otomane.

2.3. Trashëgimia Kulturore

Rajoni i Vlorës është një arkiv i traditave kulturore tërheqëse, të cilat janë shprehje e një zone etno-kulturor, të quajtur «Labëri.» Këto tradita mund të gjenden në shumë fusha: arkitekturë, folklor, muzikë, artizanat, gastronomi, etj.

Rajoni mbart traditën e Iso-polifonisë që është klasifikuar nga UNESCO në vitin 2005 si një kryevepër

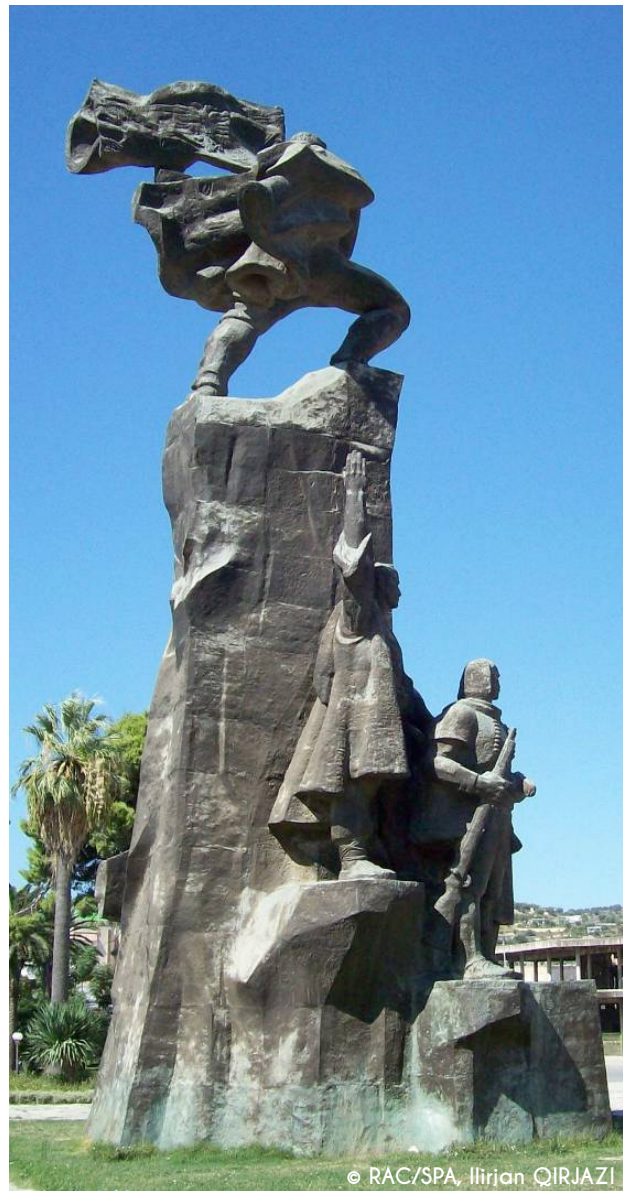

Figura 2. Monumenti në Sheshin e Flamurit, Vlorë

e trashëgimisë gojore dhe e paprekshme e njerëzimit. Iso-polifonia është një formë e sofistikuar e të kënduarit në grup, që rrjedh nga muzika bizantine kishtarë, dhe realizohet kryesisht nga burrat. Në ditët e sotme, kjo traditë është prekur fatkeqësisht nga varfëria, mungesa e mbrojtjes ligjore, mungesa e mbështetjes financiare për praktikuesit, dhe emigrimit të rinjve nga zonat rurale. Gjithashtu rajoni është i mirë njohur për zejtarinë e tij, duke përfshirë kostumet tradicionale të komunave të ndryshme, qilima dhe tapetet të punuar me dorë, velencat/mbulesat prej leshi, thurjen, qëndisjen, përpunimin e shajakut, mjeteve të punës dhe instrumenteve muzikorë.

Tradicionalisht, nuset përgatisin prikën/pajën e tyre të punuar me dorë dhe ku në disa fshatra kjo traditë vazhdon ende të praktikohet. Për këtë arsye në shumicën e shtëpive të fshatrave mund të gjenden edhe sot kostume origjinale dhe tradicionale të punuar me dorë, qilima dhe qëndisje.

Aktualisht, ka shumë pak vende ku turistët mund të shikojnë apo të blejnë punime të kësaj zejtarie.

Ekziston një potencial i madh për ringjalljen e disa muzeve etnografike dhe në zhvillimin e veprimtarive tregtare, ku turistët të mund të vëzhgojnë procesin e prodhimit në zejtari dhe në blerjen e produkteve.

Në qytetin e Vlorës funksionojnë tre muze, Muzeu i Pavarësisë Kombëtare, Muzeu i Relikeve (apo Muzeu Historik) dhe Muzeu Etnografik. Secili prej tyre paraqet aspekte të ndryshme të historisë rajonale. Muzeu i katërt në Rajon është Muzeu Arkeologjik i Butrintit, i cili përmban materiale arkeologjike të zbuluara në vend.

Qyteti i Himarës luan një rol të rëndësishëm si «kryeqyteti» i nën-rajonit të Porto Palermos dhe Palasës. Përveç qyteteve të tjera bregdetare, Himara dhe rajoni i saj ofrojnë një përvojë më të ndryshme sesa gjysma jugore e bregdetit, identitet të jetë i shënuar për mënyrën tradicionale të jetës, përzierjes së aktiviteteve detare dhe si një trashëgimi e jashtëzakonshme arkitekturore. Dhërmiu, Himara e Vjetër, Qeparoi, Borshi, Lukova janë pesë fshatra tradicional në këtë rajon. Këto janë thesare arkitekturore, të konsideruara dhe nga autoritetet kombëtare dhe lokale: ato janë përdorur si pika referimi për zhvillimin e turizmit.

Kalaja e Porto Palermos dhe Kisha e Vasiliqisë (gruaja e Ali Pashës)

Kalaja e Porto Palermos në Himarë gëzon statusin e Monumentit të Kulturës mbështetur në vendimin e Institutit të Shkencave të vitit 1948 mbi shpalljen e listës së parë zyrtare të monumenteve që ishin nën mbrojtjen.¹¹

Kalaja është e njohur edhe si Kalaja e Ali Pashës nga Tepelena, dhe gjendet në afërsi të qytetit të Himarës, në gjirin me të njëjtin emër. Ajo është projektuar nga një inxhinier francez dhe reflekton formën e një pesëkëndëshi . Porta e hyrjes është e vendosur në anën lindore. Muret

janë 1.6 m të trasha. Ajo është e vendosur midis shkurreve me gjelbërim të përjetshëm Mesdhetar dhe nga muret e saj mund të shijosh një pamje mahnitëse të gjirit. Përgjatë lidhjes me tokën qëndron kisha e Agios Nikolaos (Shën Nikollës). Në vitin 1806 konsulli francez Pouqueville (François Charles Hugues Laurent Pouqueville)¹² shkruan në shënimet e tij se Ali Pashë Tepelena dha një pritje në Kalanë Kastri në Himarë. Sipas të dhënave nga studimet kërkimore bregdetare të kryera nga Janko Pali, ballina e portës në kala është gdhendur me shkronja greke të stilit bizantin.

2.4 Kushtet e Jetesës

Sipas treguesve të numrit të ndërtimit për familje, dhe hapësirës për të jetuar për person, Shqipëria vazhdon të jetë larg nga normat mesatare në rajon apo në Evropë. Krahasuar me vende të tjera Europiane, Shqipëria ka patur nivelet më të ulëta për ndërtesat e banimit. Në bazë të treguesve të tillë si: numri i objekteve për 1000 persona, persona për dhomë dhe metra katrorë, Shqipëria rezulton me treguesit më të ulët. Edhe pse ka një rritje të numrit të ndërtimit për 1000 njerëz krahasuar me vendet e Bashkimit Europian, përsëri treguesit janë ende më të ulët. Rritja e ndërgjegjësimit për kushte më të mira jetese dhe një zhvillim të biznesit ka ndikuar pozitivisht në tregun e ndërtimit.

Jetëgjatësia mesatare është 71.4 vjeç, 68.5 për burrat dhe 74.3 për gratë, me një përqindje të popullsisë mbi 65 vjeç (rreth 30%), duke qenë shumë më e lartë se mesatarja e rajonit. Sipas të dhënave nga regjistrimet lokale, moshë mesatare në Rajon është 28.6 vjeç.

Një arsye për këtë ndarje të pazakontë është shkalla e madhe e emigracionit në këto zona, meqë të rinjtë priren për të emigruar, pjesa e grupit të moshës së mesme është tkurrur, duke çuar në një proporcion më të lartë të njerëzve të mësipërm në 65 vjeç për popullsinë e mbetur.

¹¹ Gazeta Zyrtare, Nr 95-1948, datë 10 / 16/1948).

¹² François Charles Hugues Laurent Pouqueville (4 November 1770 – 20 December 1838) was a French diplomat, writer, explorer, physician and historian, member of the Institut de France. First as the Turkish Sultan's hostage, then as Napoleon Bonaparte's general consul at the court of Ali Pasha, he travelled extensively throughout Ottoman occupied Greece from 1798 to 1820.

Table 4. Të dhëna kryesore për Turizimin në Zonën e Studimit

Turist Shqiptar			Turistë të Huaj		
Viti	Brenda	Jashtë	Viti	Brenda	Jashtë
2004	82,492	94,560	2004	33,663	34,107
2005	23,664	30,494	2005	3,739	3,549
2006	76,731	97,398	2006	28,743	7,664
2007	58,485	52,901	2007	24,540	23,884
2008	73,417	77,558	2008	11,351	10,320
2009	143,523	140,995	2009	50,974	50,413
2010	189,918	190,918	2010	72,856	72,099
2011	74,590	85,265	2011	10,770	10,045

Burimi: Këshilli i Qarkut Vlorë, 2013

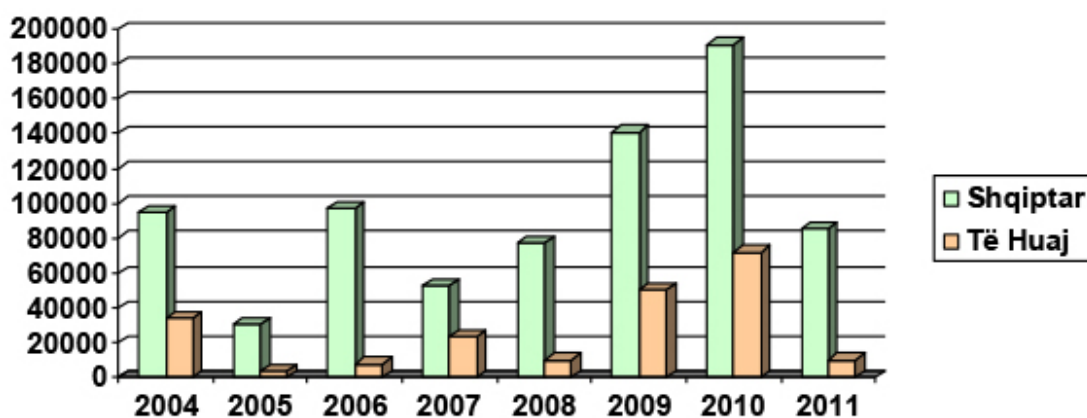

Figura 3: Numri i turistëve shqiptarë dhe të huaj që vizitojnë zonën

Sipas të dhënave të marra nga rajoni, turizmi gjeneron 23 % të të ardhurave totale të saj. Turizmi është konsideruar si sektori kryesor për zhvillimin ekonomik të rajonit me mundësi për rritje të mëtejshme.

Megjithatë, studimet e fundit të fizibilitetit dhe menaxhimit të rajonit sugjerojnë se Qarku i Vlorës është më i rëndësishëm dhe i nevojshëm edhe në përgatitjen e burimeve njerëzore për turizëm përmes:

- Krijimit të shkollave të reja që përgatisin personel të specializuar për industrinë e turizmit;
- ofrimit të ndërtimit të kapaciteteve për shkollat ekzistuese profesionale për të tërhequr të rinj;
- krijimit të mundësive për trajnim dhe formim të shpejtë profesional;
- promovimit të ruajtjes dhe pasurimit të aseteve kulturore dhe mjedisore të rajonit të cilat në përgjithësi

duhet të jenë pjesë e programeve të edukimit shkollor dhe të rinjve.

Migrimi brenda në Shqipëri vazhdon të jetë shumë i lartë. Sipas të dhënave të marra nga INSTAT-it (2013) në tabelën e mëposhtme qarku i Vlorës ka dëshmuar rritje të caktuara në popullsinë urbane në krahasim me atë rurale. Gjithashtu ky tregues është mbështetur dhe nga evidenca të një ritmi të lartë të rritjes së ndërtesave të reja të ndërtuara në zonë gjatë viteve të fundit.

Sipas të dhënave nga autoritetet rajonale, 27 % e familjeve kanë të paktën një anëtar emigrant. Është e qartë se emigracioni është një çështje e rëndësishme për zonën e studimit, ku përqindja e emigrantëve ndaj popullsisë së përgjithshme qëndron në një raport prej 38 %.¹³

¹³ Plani Strategjik për Vlorë, 2011

Tabela 5. Të Dhëna mbi Popullsinë Urbane dhe Rurale në Prefekturën e Vlorës 2001-2003

Viti	Urbane	Rurale	Totali	Urbane %	Rurale %
2001	103,866	89,208	193,074	53.8	46.2
2002	105,895	87,32	193,215	54.8	45.2
2003	107,476	85,707	193,183	55.6	44.4
2004	108,98	83,651	192,631	56.6	43.4
2005	110,403	81,521	191,924	57.5	42.5
2006	111,625	79,346	190,971	58.5	41.5
2007	112,439	77,111	189,55	59.3	40.7
2008	113,579	74,473	188,053	60.4	39.6
2009	114,38	71,987	186,367	61.4	38.6
2010	115,153	68,356	183,509	62.8	37.2
2011	115,845	64,216	180,061	64.3	35.7
2012	116,474	60,145	176,619	65.9	34.1
2013	116,999	56,131	173,13	67.6	32.4

Burimi: INSTAT's, CENSUS 2011; 2013, Rregjistrimi i Popullsisë dhe Shtëpive

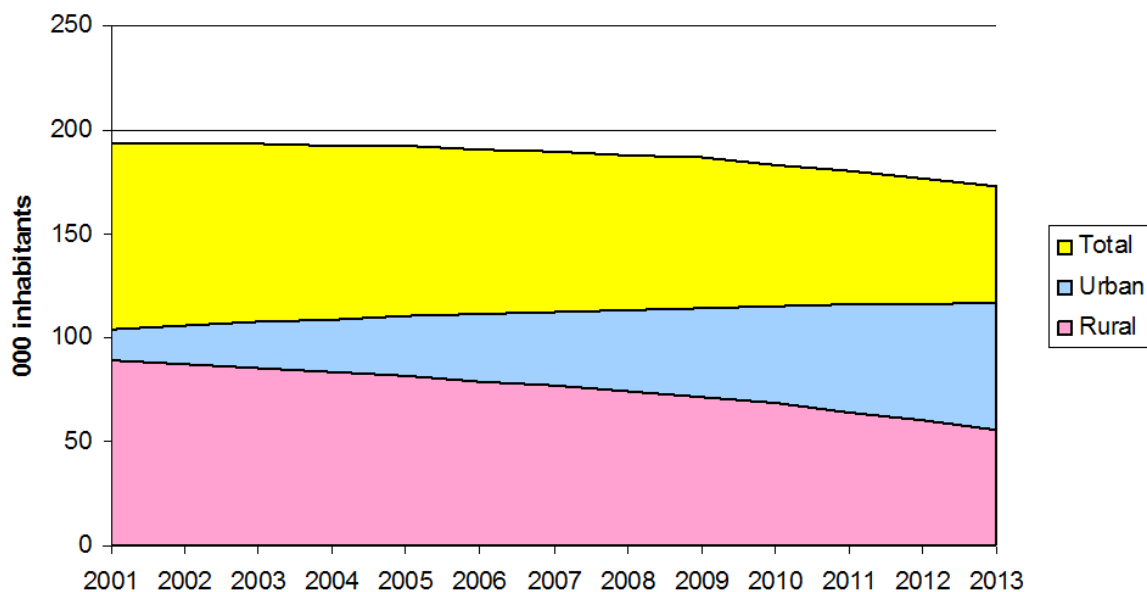

Figura 4. Trendet e Popullsisë

Pjesa më e madhe e banorëve të zonës së studimit jetojnë në qytetin e Himarës. Zona është e mirë njohur për bukuritë natyrore, diversitetin, qytetërimin e vjetër, rëndësinë ekonomike, natyrore dhe historike. Aktivitetet kryesore të gjenerimit të të ardhurave përfshijnë:

- Aktivitetet bujqësore (të lashtat, bimësinë, frutat);
- Rritjen e blegtorisë (gjedhët, delet, dhitë);
- Peshkimi;
- Turizmi.

2.5. Trendet Demografike dhe Shpërndarja e Popullsisë

Popullsia dhe Demografia – Gjatë dekadës së fundit ekzistojnë prova të migrimit rural-urban, në veçanti në mesin e të rinjve të cilët kërkojnë mundësi arsimore dhe të punësimit në qytete. Ka një rënie të migrimit në drejtim të vendbanimeve rurale, përshkak të mungesës së infrastrukturës bazë (ujit, energjisë elektrike, infrastrukturës rrugore) dhe mungesës së mundësive të punësimit jashtë fushës

së peshkimit, bujqësisë, turizmit, shumë pak mbështetje për projekte komerciale dhe të fillimit të një biznesi.

Mosha mesatare e banorëve në këtë zonë është 31.2 vjeç¹⁴, e që pasqyron faktin se ka një potencial të të rinjve në këtë zonë të cilët janë të angazhuar në aktivitete fizike bujqësore. Ka pak më shumë femrat se sa meshkuj në zonë dhe ka një numër pak më shumë meshkujt se sa femra në zonat rurale, me një mesatare prej 3.9 anëtarë për çdo familje.¹⁵

Tabela 6. Të dhëna Demografike për Bashkinë Himarë dhe Fshatrave përreth

Fshatrat / Bashkitë	Nr. banorëve	Nr. i Njësive familjare	Toka Bujqësore (ha)	Toka Sip/Person (m ²)
Palasë	397	126	135	3,700
Gjilek	870	222	212	3,000
Dhërmi	587	173	253	3,000
Ilias	100	42	42	3,400
Vuno	457	162	196	3,600
Himarë Municipality	4,800	1,396	715	1,500
Pilur	467	120	178	2,900
Kudhës	830	238	160	2,000
Qeparo	1,430	401	280	2,200
Totali	9,938	2,880	2,171	Avg. 2,811

Burimi: Bashkia Himarë, Departamenti i Statistikave, 2013

Tabela 7. Treguesit Kryesor të Kujdesit Shëndetësor për Zonën e Studimit

Comunat /Fshatrat	Qendra të Kujdesit Shëndetësor	Qendra Ambulatore të Kujdesit Shëndetësor	Qendra të Këshillimit për Kujdesin e Grave	Shërbime Konsultore të Kujdesit Shëndetësor të Fëmijëve	Numri i Mjekëve	Numri i infermierëve
Prefektura Vlora	30	151	180	196	129	478
Qarku Vlorë	17	86	102	118	98	357
Bashkia Vlorë	5	0	4	20	55	145
Bashkia Himarë	1	8	9	9	3	15

¹⁴ INSTAT, 2012

¹⁵ Po aty

2.6. Struktura e Njësive familjare

Struktura e moshës në zonën e studimit është e dominuar nga një popullsi e re. Kjo ndikon në moshën mesatare të popullsisë, e cila është 31.2 vjeç. Ky është një potencial shumë i mirë për zhvillimin e zonës së projektit. Familja e mesme, me një mesatare prej 3.9 anëtarësh dominon në aspektin e strukturës për përbërjen familjare, dhe pritet që rritja e popullsisë në zonë të jetë normale.

Zona e projektit ka patur dhe ka ende një jetë dinamike sipas popullsisë. Sipas të dhënave të fundit publike të vëna në dispozicion, norma mesatare vjetore e rritjes së popullsisë në 10 vitet e fundit rezulton në 6.3% për vit.

Ndryshimet e mëdha demografike që ndodhën në Shqipëri pas viteve '90 si me të gjithë rajonet, e kanë prekur ndonëse në shkallë të ndryshme. Karakteristikat kryesore demografike të kësaj periudhe kanë qenë migrimi në shkallë të gjerë, rritja e migrimit të brendshëm, dhe një rënia e normës së lindshmërisë.

Përsa i përket emigracionit në rajon, sipas të dhënave të siguruar nga Këshilli i Qarkut, (RDS të Vlorës), 27 për qind e familjeve kanë të paktën një person emigrantë dhe / ose që punon jashtë vendit.

Ndryshimet e shpejta pas viteve '90, krijuan një sistem të ri të punësimit për shumicën e njerëzve, duke u vetëpunësuar ose duke punuar në aktivitete të vogla familjare në bujqësi, shërbime dhe turizëm. Ndërkohë pjesa

më e madhe e ndërmarrjeve të rajonit (95 % e numrit të përgjithshëm) janë ato të vogla me vetëm 1-5 të punësuar dhe vetëm 5 % ka të punësuar më shumë se 6 punonjës. Edhe pse ka vetëm pak kompani të mëdha me mbi 80 të punësuar, ata në fakt përdorin 26.5% të numrit të përgjithshëm të punonjësve që punojnë në ndërmarrjet aktive të rajonit. Më shumë njerëz janë të punësuar në ndërmarrjet prodhuese, tregtare dhe shërbyese.

2.7. Ekonomia Lokale

Ekonomia e zonës së studimit mund të përshkruhet si «e dyfishtë.» Në pjesën veriore të zonës së Himarës ka ekonomi urbane fokusuar më shumë në sektorin e ndërtimit dhe shërbimit, dhe kryesisht ekonomi rurale në fshatrat malore. Pesë janë sektorët më dinamikë:

- a) ndërtimi dhe shërbimet;
- b) bagëtia;
- c) bujqësia;
- d) sektori i peshkimit,
- e) turizmi

a) Ndërtimi dhe shërbimet: Pjesa më e madhe e ndërtimit dhe shërbimeve (për pjesën më të madhe janë konsideruar si ndërmarrje të mesme) janë të përquendruara në qytetin e Himarës. Numri total i objekteve të regjistruara turistike dhe strukturave të akomodimit është 64 në total.

© RAC/SPA, Zamir DEDEJ

Figura 5. Pamje e gjirit të Porto Palermos

Figura 6. Pamje nga brënda gjirit të Porto Palermos

b) Blegtoria: Për shkak të kullotave dhe livadheve të saj alpine dhe nën-alpine, zona mësohet të jetë e përdorur kryesisht për blegtorinë si një aktivitet i rëndësishëm ekonomik, sidomos për dhitë dhe delet. Sektori i blegtorisë është më i rëndësishëm në zonat e Pilurit dhe Kudhësit, për numrin e saj më të madh të deleve dhe dhive për kokë.

Ky sektor punëson një numër të konsiderueshëm personash. Pozita gjeografike, terreni dhe tradita lokale ka bërë të mundur rritjen dhe numrin e lartë të kafshëve. Kjo rritje e zhvillimit të blegtorisë ka ardhur si pasojë e kërkesës për produkte blegtorale dhe në rritjen e kërkesës për konsum më të madh të mishit. Në këtë zonë rriten kafshë si, lopa, dhia, pula, gjelat, kuajt, derrat dhe bletët.

c) Bujqësi: Toka është klasifikuar me një cilësi të mirë dhe të frytshme, të përshtatshme për kulturat e ndryshme bujqësore, të tilla si: kultivimin e rrushit, agrumeve dhe ullirit. Sipas statistikave të Komunës, sipërfaqja e mbjellë me varietetet e mësipërme është si më poshtë:

- Vreshtari (Vitis vinifera, San Sangiovese, Merlot, etj);
- Ulliri (Kalinjot, Frantoio);
- Agrume (mandarinë, portokall, limon).

Gjithashtu, kushtet klimatike janë të favorshme për kultivimin e frutave dhe perimeve, të tilla si: fiku, kumbulla, pjeshka, hurma, bajamja, shega, dhe perimet, kryesisht shalqiu, pjepëri, patatja, domatja, preshi, qepa, prodhimet e të cilave janë të një cilësie të lartë.

Prodhimi i ekonomisë lokale në zonën e studimit kryesisht konsumohet nga tregu lokal. Prodhuesit në fakt janë duke u përballur me vështirësi në mundësitë e përpunimit të ushqimit dhe një vendi të organizuar për tregtimin e tyre. Megjithatë, sektori i turizmit është i dallueshëm, dhe tek i cili duhet të mbështeten për të formësuar kërkesën e tregut për bujqësi dhe blegtori.

d) Sektori i peshkimit: Porti i Himarës shërben si një port dytësor, i përdorur kryesisht për turizmin në Himarë dhe zonat përreth, dhe nuk luan ndonjë rol në transferimin e mallrave.

Aktivitetet e peshkimit në det janë kryer kryesisht nga flotat e peshkimit të Vlorës dhe Sarandës, megjithatë ka flota peshkimi më të vogla që mund të gjenden dhe në fshatrat e bregdetit. Aktivitetet e mbarështimit të peshkut në det kryhen në zonën e Qeparosë kryesisht në zonën e Porto Palermos.

Në këtë zonë peshku i detit mund të konsiderohet i një cilësie të shkëlqyer për shkak të pozitës gjeografike të Rajonit dhe të brigjeve të detit Jon, e që mund të bëhet në sasi të mëdha. Shumëllojshmëria e llojeve të peshkut është relevante. Sardelet, anchovia (lloj sardeleje) dhe skumbri mund të përpunohen lehtë, dhe të ruhen natyralisht apo në vaj perimesh. Përmes proceseve artizanale të konservimit mund të merren shumë ushqime të dobishme.

Për momentin në nivel lokal, peshku i detit rrallë është i përpunuar. Deri më tani vetëm janë identifikuar disa impiante të vogla për prodhimin e vajit të konservimit të peshkut, dhe produkteve të paketimit dhe / apo të markave të paidentifikuara. Tregu i peshkut të freskët të prodhuar në Qarkun e Vlorës deri më tani është ekskluzivitet i vendit, por shtrihet edhe në gjithë Shqipërinë e Jugut.

2.8. Arsimimi

Gjendet një fuqi punëtore e mirë arsimuar, me përmasa të mëdha të popullsisë lokale që kanë qasje në arsimin fillor, të mesëm e më tej. Në këtë zonë arsimi i është dhënë një prioritet i lartë.

2.9. Aktivitetet e Sportit dhe Kulturës

Në përgjithësi sektori i OJQ-ve lokale, dhe në veçanti i grupeve lokale mjedisore nuk kanë përjetuar ndonjë zgjerim gjatë viteve të fundit në zonën e studimit. Për shkak të kësaj, si në lidhje me numrin shumë të vogël të organizatave lokale ekzistuese, dhe qëllimit të projekteve të tyre, OJQ-të ndërkombëtare dhe të vendosura në Tiranë janë bërë një faktor i rëndësishëm në menaxhimin e zonës, dhe rëndësia e ndikimi i tyre është destinuar të jetë në rritje.

3. REKOMANDIME DHE ANALIZA TË GRUPEVE TË INTERESIT

Grupet e Interesit të identifikuar janë si më poshtë:

- (a) të prekurit nga kushtet apo aktivitetet që zhvillohen në zonën e Gjirit të Porto Palermos Gjirit dhe,
- (b) ata që kanë një ndikim, përgjegjësi apo interes në fushën e zhvillimit të saj.

Grupet e Interesit përfshijnë individët, njësitë familjare, shoqatat komunitare dhe grupet e interesit të veçantë, biznesit dhe rrjeteve për çështje specifike, prodhuesit bujqësorë, peshkatarët, grupet e biznesit, ofruesit e turizmit, përfaqësues të qeverisë qendrore / lokale, dhe më të rëndësishmit, turistët vendas dhe ndërkombëtarë.

Operatorët Turistik

- Kanë pak kapacitete për akomodimin e turistëve, veçanërisht në vendet me interes (të tilla si, Gjiri i Porto Palermos dhe fshatrave panoramik përreth);
- Nevojitet për të zhvilluar një shoqatë turistike, që do të jetë në gjendje të paraqesë ofertën turistike dhe të sigurojë për më shumë se një destinacion tërheqës turistik;
- Propozime për përmirësimin e ofertës turistike duke përfshirë udhëtime lokale kulturore / ecje dhe oferta për ture në vreshtari dhe degustimin/provimin e verës.

Autoritete Lokale Publike

- Mundësojnë dhe lehtësojnë koordinimin me organet përkatëse;

- Shtojnë burimet njerëzore dhe përmirësojnë kapacitetet ekzistuese;
- Inkurajojnë mundësi të tjera të punësimit për të reduktuar varësitë mbi turizmin;
- Nxisin vetëdijen për të mbështetur industrinë e turizmit;
- Zhvillojnë fushata informuese me median për të lehtësuar rritjen e gjerë të ndërgjegjësimit mbi çështjet e turizmit.

Bisnesi Lokal

- Përfaqësuesit e biznesit vendas që njohin vlerën e turizmit në sjelljen e të ardhurave në këtë zonë. Megjithatë, ata janë gjithashtu të vetëdijshëm për kufizimet e zonës për të tërhequr turistë pa investime të konsiderueshme në infrastrukturë;
- Ka një numër të vogël të skemave të kreditimit në dispozicion për bizneset lokale (kryesisht nga bankat tregtare, por edhe institucionet e vogla e të mesme të financimit), megjithatë, ka disa çështje që lidhen me pronësinë e pronës ose të licencimit për disa biznese të cilat mund të ndikojnë në aftësinë e tyre për të patur akses tek kreditimi;
- Ka një mungesë të diversifikimit të ekonomive lokale dhe aktualisht gjendja ekonomike është e prekur sezonalisht.

Figura 7. Takim me komunitetin lokal

Grupet e që merren me Bujqësinë dhe Peshkimin

- Ka nevojë për të reflektuar natyrën dinamike të ekosistemit lokal sipas kuadrit ligjor, në mënyrë që të përshtaten me ndryshimin e nevojave të rezervave të peshkut;
- Ka një dallim mes peshkimit për përdorimit personal dhe për qëllime tregtare dhe këto dallime duhet të njihen në procesin e licencimit;
- Të dhënat nga organizatat e peshkimit sugjerojnë gjithashtu se, këto organe e njohin vlerën e miratimit të një plani strategjik për turizmin dhe peshkimin;
- Migrimi i të rinjve drejt qendrave urbane ka ndikuar në fuqinë punëtore për fermat të cilat mund ti përdorin;
- Shumë fermerë nuk janë në dijeni të shoqatave bujqësore apo mbështetjeve në fushën e tyre, dhe
- Prodhuesit lokal nuk mund të jenë konkurrues me prodhimet bujqësore të importuara në masë dhe për këtë arsye, është propozuar se duhet të zhvillohet kryeja e një fushate «Blej Prodhimet Lokale», dhe mbi të gjitha duhet të mbështeten me kushte/stimuj të duhur fiskal / tatimor.

Sfidat:

- Mungesa e mundësive për të marrë reagime nga autoritetet lokale për zhvillimet, programet e përmirësimit në infrastrukturë dhe mundësive të tjera;
- Mungesa e mundësive për t'u lidhur me ofruesit e shërbimeve të turizmit për të krijuar një paketë tërheqëse për destinacionet turistike;

- Ka pak informacion për Gjirin e Porto Palermos si një destinacion turistik jashtë rajonit dhe Shqipërisë.

Sugjerimet:

- Aktivitetet promovuese për turizmin përfshirë krijimin e një marketingu promovues në artikuj / letërsi, degustimin e verës, shëtitje, marshime në mal, turne me varkë, etj;
- Zhvillimin e aktiviteteve të agro-turizmit dhe të lidhur me prodhuesit artizanal, dhe
- Promovimin e Gjirit të Porto Palermos si një destinacion turistik si për turistët e vendit po ashtu dhe për ata ndërkombëtar.

Aktorët Lokalë dhe Grupet Specifike të Interesit

- Palët e interesuara lokale dhe grupet specifike të interesit/aktivistët duhet të fuqizohen, për të inicuar në vijim një fushatë strategjike të ngritjes së vetëdijes, sikundër janë duke vepruar aktualisht në ndërmarrjen e disa aktiviteteve sporadike dhe pa një koordinim e që nuk cojnë në zhvillimin e një plani gjithëpërfshirës strategjik;
- Palët e interesuara lokale dhe grupet specifike të interesit /aktivistët specifike duhet të pajisen me fonde të pakufizuara, që do t'ju mundësonin atyre ndjekjen e aktiviteteve kërkimore në përgjigje të nevojës (të menaxhimit mjedisor, mundësive për turizmin, etj);
- Aktivitetet ndërgjegjësuese duhet të jetë pjesë e një strategjie të koordinuar dhe koherente.

4. POTENCIALET DHE PROBLEMET KRYESORE

Studimet e vendeve kryesore për trashëgiminë natyrore dhe kulturore, shfaqin disa probleme të mëdha të cilat ndikojnë negativisht në përmbushjen turistike. Përveç Butrintit, vendet arkeologjike, historike dhe kulturore janë të vështira për t'u aksesuar, për shkak të mungesës së sinjalistikës dhe një rrjeti rrugor të dobët. Edhe komunitetet lokale herë pas here janë në dijeni të vlerës së vendeve dhe vendit të saktë.

- Në rastin e Gjirit të Palermos Porto, qasja është më e vështirë për shkak të pranisë së një baze ushtarake: në mënyrë që të hyjnë në këtë zonë (gadishullin Panorma), është e nevojshme pasja e një autorizimi të veçantë.
- Përveç kësaj, prania e ndërtesave të braktisura ushtarake dhe pajisjeve, dëmton vlerën e peizazhit të zonës dhe ruajtjen bukur të Kalasë së Ali Pashës. Kalaja në vetvete nuk është e mobiluar për përmbushjen e vlerës turistike dhe duke mos qenë në ruajtje të vazhdueshme, është e ekspozuar ndaj akteve të vandalizmit dhe shkatërrimit.
- Vendet e trashëgimisë kulturore në pjesën malore të rajonit janë më të lëna pas dore, për shkak të përqendrimit të aktiviteteve të turizmit në bregdet.

Nëse kjo lihet pas dore në mënyrë të vazhdueshme, mund të çojë në shkatërrimin e plotë të monumenteve dhe në humbjen e pakthyeshme të tërheqjes së turizmit kulturor në zonat e brendshme.

- Nga ana tjetër zonat natyrore, janë të kërcënuara vazhdimisht nga grumbujt e mbeturinave ilegalë dhe aktivitetet informale të ndërtimit. Duhet të jetë një çështje prioritare, kontrolli efektiv i këtyre zonave me qëllim ruajtjen e vlerave të tyre mjedisore dhe atraktivitetit turistik.
- Në përgjithësi, gjithë trashëgimia mjedisore dhe kulturore e Qarkut të Vlorës nuk ka politika të koordinuara të marketingut turistik të integruar me ruajtjen efektive dhe veprimet për një menaxhim të qëndrueshëm.
- Shërbimet turistike dhe të infrastrukturës të tilla si guidat turistike, sinjalistikat, transportet, etj., janë ose nuk ekzistojnë ose janë të pamjaftueshme.
- Vënia në dispozicion e informacionit, sidomos në internet shpesh është e fragmentuar dhe e parregullt.

© RAC/SPA, Thanás COGA

Figura 8. Pas takimit me komunitetin lokal

4.1. Analiza S.W.O.T.

Analiza SWOT (Pikat e Forta, Dobësitë, Mundësitë dhe Kërcënimet) është kryer për të vlerësuar potencialet e

zhvillimit dhe aspektet kritike të territorit rajonal. Gjetjet kryesore janë të sintetizuara si vijon:

Pikat e forta

- Peisazhet e paprekura, vendet natyrore dhe zonat bregdetare;
- Zonat e trashëgimisë kulturore potencialisht tërheqëse; (Kalaja e Ali Pashës dhe Kisha e Vasiliqisë në Porto Palermo);
- Trashëgimia kulturore dhe natyrore e rajonit janë plotësisht të hartëzuara brenda projekteve të mëparshme dhe studimeve të menaxhimit;
- Prania e ndërtesave të braktisura dhe të shkatërruara në fshat (shtëpi tradicionale, ndërtesa ushtarake, etj); të cilat mund të përfaqësojnë një burim për turizmin;
- Ndjenja e fortë e përkatësisë dhe identitetit;
- Iniciativa të zhvillimit të turizmit;
- Prania e sinjalistikës së informacionit turistik në zonat arkeologjike të Orikumit dhe Butrintit.

Dobësitë

- Aktivitet i pakontrolluar i ndërtimeve;
- Trashëgimi kulturore dhe arkeologjike e lënë pas dore ose e pazbuluar, informacion turistik i varfër i vënë në dispozicion, mungesë e koordinuar për promovimin;
- Mungesë dhe cilësi e paktë e shërbimeve turistike, mungesë e trajnimit profesional në sektorin e turizmit, pabarazi në raportin cilësi/çmim në strukturat akomoduese turistike;
- Ndërgjegjësim i ulët mbi rëndësinë e trashëgimisë kulturore dhe arkitekturës tradicionale për zhvillim;
- Mungesë e përgjithshme e cilësisë urbane, si në fshatrat po ashtu dhe në qytetet e mëdha;
- Zinxhirët e vlerësimit të pakompletuar, mungesë e aktiviteteve të përpunimit;
- Të drejtat pronësore mbi tokën të paqartë.

Mundësitë

- Projektet zhvillimore tashmë të zbatuara në këtë zonë;
- Ekzistenca e Fondit Shqiptar të Zhvillimit, ndërhyrjet programore për përmirësimin e infrastrukturës në rajon;
- Mundësitë e ofruara nga bashkëpunimi i decentralizuar dhe nga fondet e BE adresuar zhvillimit lokal, përmirësimin të trashëgimisë kulturore, mbrojtjes së mjedisit, etj.;
- Shqipëria si një vend kandidat potencial për të hyrë në Bashkimin Evropian - Programet IPA;
- Fondet e BE për programet ndërkufitare dhe projektet mes Qarkut Vlorës dhe rajoneve greke;
- Rritjen e interesit në Shqipëri si një destinacion turistik;
- Rritjen e interesit global në cilësinë e produkteve agro-ushqimore - zhvillimi dhe përmirësimi i fermave organike, çertifikimin e cilësisë dhe sigurisë ushqimore;
- Fuqizimi i gruas.

Kërcënimet

- Kapacitetet e dobëta për të hartuar projekte në përputhje me standardet e BE-së do të mund të parandalojnë qasjen në fondet ndërkombëtare për të vepruar;
- Kapacitete të pakta për të menaxhuar fondet ndërkombëtare;
- Tendenca për ndërtim të pakontrolluar në qoftë se ajo është e vazhdueshme, në mënyrë të pakthyeshme mund të përkeqësojë peisazhet natyrore dhe shkatërrojnë ndërtesat tradicionale dhe identitetin lokal;
- Mungesa e mundësive për punë mund të shkaktojë shkretimin e fshatrave rural, përkeqësim të mjedisit dhe peizazhit, humbje të trashëgimisë kulturore dhe identitetit;
- Bazat ushtarake në bregdet kufizojnë qasjen në disa vende me vlera kulturore dhe mjedisore e mund të dekurajojnë zhvillimin e turizmit;
- Konkurrenca e destinacioneve turistike të cilat mund të ekuilibrojnë më mirë zhvillimin dhe mbrojtjen e mjedisit.

5. ZHVILLIMI I TURIZIMIT

Turizmi gjatë viteve të fundit në qytetin e Himarës, rrethinat e saj dhe Gjirin e Porto Palermos ka parë disa përmirësime. Kohët e fundit, turizmi ka zgjeruar potencialet natyrore dhe kulturore të zonës duke ofruar një shumëllojshmëri të lartë të mundësive për turizim si: për plazh, sporte ujore, rural, malor, kulturor, marshime/ngjitje, etj.

Megjithatë, rajoni është aktualisht duke vuajtur nga mungesa e menaxhimit të integruar dhe mungesa e aktiviteteve turistike të vetë-qëndrueshme, duke u fokusuar kryesisht vetëm në promovimin e turizmit të plazhit gjatë verës.

Sektori i turizmit në këtë rajon me të vërtetë nuk është i zhvilluar. Vendet fqinje, përkatësisht Kroacia, Greqia dhe Italia janë shumë të avancuara në aspektin e numrit të lartë të turistëve ndërkombëtarë dhe në cilësinë e turizmit të ofruar. Tregu aktual i turizmit mbështetet kryesisht në vizitorët shqiptarë. Afërsia Sarandës me vendet e Trashëgimisë Botërore të Butrintit dhe Korfuzit e bën një pikë kryesore tërheqëse për turistët e huaj, shumica e të cilëve janë turistë ditor. Prandaj, Saranda ka përqindjen më të lartë të hyrjeve të vizitorëve të huaj krahasuar me pjesën tjetër të Bregdetit Jugor (30 %), me Vlorën e vlerësuar rreth 2 % dhe Himarën 1 %.

Industria e turizmit varion në mënyrë të konsiderueshme në të gjithë rajonin - në dhe rreth Sarandës (kryesisht turistë të huaj në ditë) turizmi është kryesisht i

përqëndruar në trashëgiminë kulturore dhe turizmin e plazhit e lidhur edhe kryesisht me lokalet e natës, ndërsa në dhe rreth Vlorës është ekoturizmi (Parku Kombëtar i Llogarasë) dhe turizmi i plazhit. Në të gjitha vendbanimet e tjera midis Vlorës dhe Sarandës është kryesisht turizmi i plazhit. Megjithatë parashikimet deri në vitin 2020 janë shumë dramatike. Rritja më e qëndrueshme me më shumë se 250,000 turist të ardhur është parashikuar rreth vitit 2020. Në total pritet një rritje në përqindje e turistëve të huaj por shqiptarët ende do të përbëjnë gati 70 % të turistëve të ardhur.

Qëllimi kryesor është për të ndërtuar një destinacion të ri turistik. Për ta bërë këtë, janë të nevojshme pasuritë e mëposhtme turistike:

- imazhi për të tërhequr turistët (pozicionimi i marketingut duhet të zgjidhet nga vendimmarrësit);
- struktura akomodimi për të tërhequr operatorët (akomodimi me cilësi të mirë për t'u kujdesur për lloje të ndryshëm turistësh, si dhe sasi të mjaftueshme për të arritur masën kritike);
- sezon të gjatë për të marrë të ardhura të mirë për investitorët (mbajtja arsyeshme e sezonit të gjatë);
- zgjedhje të aktiviteteve, për të bërë vizitorët që të shpenzojnë paratë e tyre në Rivierën Shqiptare dhe,
- qasja e mirë me një çmim të ulët.

Figura 9. Diskutimi me ekspertët lokal

Zhvillimi i turizmit duhet të jetë i përqendruar në afërsi të pikave të hyrjes dhe tërheqjes rajonale, si dhe vendeve potenciale për fuqi punëtore (të tilla si Saranda dhe Butrinti). Kjo strategji «oportuniste» duhet të jetë në përputhje me pritshmëritë e mëdha të tregut turistik duke përfshirë operatorët e mëdhenj turistikë dhe investitorët ndërkombëtarë, të cilët duhet të jenë faktorët kryesor lëvizës prapa gjithë zhvillimit të turizmit shqiptar në të ardhmen e afërt. Megjithatë, kriteret tjerë të tilla si, shpërndarja më e drejtë e të mirave të zhvillimit në të ardhmen, pritet në rritje të popullatës në të gjithë rajonin, dhe avantazhet natyrore për zhvillimin e llojeve plotësuese të turizmit përgjatë bregdetit jugor, sugjerojnë drejt rekomandimit se, përveç një turizmi të përqendruar, ky zhvillim duhet të përhapet edhe në vende të tjera përgjatë gjithë bregdetit.

Ekoturizmi si zgjidhje është padyshim një drejtim i arsyeshëm dhe cilësor i turizmit. Ky është një objektivi për t'u arritur, por tashmë rregullat elementare të ndërtimit të tij janë kaq të vështira për t'u zbatuar në Shqipëri, sa që nuk është reale për të folur vetëm për ekoturizmin. Ekoturizmi në rastin Shqiptar mund të jetë vetëm një plotësues për shumë lloje tradicionale të zhvillimit të turizmit. Prandaj, pjesë të strategjisë së turizmit duhet të mbështesin disa projekte pilot që mund të bëhen «dritare» për privatët që e ndërmarin.

Në vëmendje të veçantë duhen patur parasysh shtatë aspekte kryesore, dhe për secilin prej tyre duhet të merren veprimet e mëposhtme:

- i) sigurimi i pronësisë mbi tokës;
- ii) qasje më të lehtë;
- iii) mundësi konkurruese të financimit;
- iv) politika të qarta të produktit duke përfshirë pozicionimin, çmimin, promovimin;
- v) kuadër ligjor dhe mjedisor të favorshëm;
- vi) përmirësim të trajnimit profesional;
- vii) sinkronizim të mirë.

5.1. Analiza të strategjive ekzistuese dhe planeve zhvilluese

Pothuajse të gjitha programet dhe strategjitë e zhvillimit në nivel kombëtar dhe rajonal e konsiderojnë turizmin si një potencial të jashtëzakonshëm për zhvillimin lokal. Ka një numër të konsiderueshëm të instrumenteve të planifikimit dhe programimit, lidhur me territorin lokal dhe rajonal dhe vlen të përmendet lidhja logjike/koherenca e përgjithshme në mesin e tyre.

Plani strategjik i qarkut të Vlorës, është i harmonizuar me kuadrin kombëtar të politikës për zhvillimin e turizmit, duke deleguar në nivel lokal qëllimet dhe objektivat, për të garantuar integrimin e niveleve të shpërndarjes së politikave dhe programeve.

Qeveria qendrore dhe lokale ka hartuar dokumenta strategjikë të mirë, për zhvillimin e turizmit, kulturës, mjedisit dhe bujqësisë, por tërësisht ato nuk janë zbatuar, dhe akoma zona ka mungesë të planeve dhe rregulloreve për zhvillimin e sektorit të përdorimit të tokës.

5.1.1. Programi i Qeverisë për Turizmin

Programi i Qeverisë 2013-2017 e thekson si shumë të rëndësishëm zhvillimin e turizmit. Qeveria e sheh turizmin si një sektor prioritar për zhvillimin e ekonomisë, rritjes së prodhimit dhe zbutjen e varfërisë.

Pjesa për turizmin përfshin plotësisht parimet e qëndrueshmërisë. Objektivi kryesor i qeverisë është zhvillimi i një turizmi të qëndrueshëm, i cili ruan dhe zhvillon trashëgiminë natyrore dhe kulturore të Shqipërisë. Qeveria e njeh qartë rëndësinë e një mjedisi tërheqës si një parakusht për një turizmi të suksesshëm dhe pengesë kundër abuzimeve të fundit të ndodhura në zonat turistike. Programi bën thirrje për një formë të larmishme të turizmit të zhvilluar përmes tre nën-programeve: turizmi kulturo-historik, ekoturizmit dhe turizmit malor-bregdetar.

5.1.2. Strategjitë dhe Kuadri ligjor mbi Turizmin

Qeveria shqiptare ka zhvilluar një kuadër politik për turizmin që reflekton parimet e qëndrueshme dhe brenda të cilave autoritetet lokale dhe njësitë e sektorit privat mund të funksionojnë. Nën këtë vëmendje janë dokumentet kryesore si «Strategjia për Zhvillimin e Turizmit 2002-2013» dhe «Strategjia për Plan Veprimin e Zhvillimit të Turizmit Natyror dhe Kulturor», që drejtojnë politikën në sektorin e turizmit. Duke patur parasysh që periudha për strategjinë e parë ka mbaruar, ministria përgjegjëse për turizmin gjatë vitit të kaluar ndërmori iniciativën për të zhvilluar një strategji të re për zhvillimin e sektorit. Vazhdimësia e procesit të hartimit dhe miratimit të strategjisë përbën një pjesë të programit të qeverisë së re, për periudhën 2013-2017.

STRATEGJIA PËR ZHVILLIMIN E TURIZIMIT 2002-2013. -Miratuar me VKM, Nr 517, datë 3 korrik 2003

Kjo është një strategji zhvillimi me qëllim rritjen e ndjeshme të Turizmit Shqiptar për arsye ekonomike. Një nga tre komponentët e vizionin për vitin 2013 është se qëndrueshmëria dhe ndërgjegjësimi për çështjet mjedisore janë pjesë kryesore e strategjisë së zhvillimit të turizmit, dhe një nga tre pjesët e misionit të formulimit është «Mbrotjtja dhe zhvillimi në mënyrë aktive i mjedisit».

Strategjia paraqet një mjedis të një cilësie të dobët dhe dobësi në infrastrukturës si një kërcënim për zhvillimin e suksesshëm të turizmit. Parakushtet për zhvillimin e turizmit mbulojnë një sërë çështjesh të rëndësishme, me një influencë të fortë në politikën e mjedisore dhe legjislacion: pranon parimet e turizmit të qëndrueshëm në të gjitha nivelet e planifikimit: adreson infrastrukturë të kufizuar; qartëson të drejtën mbi pronësinë ndaj tokës dhe ndërtesave; adreson ligjet dhe rregullat në nivel kombëtar

dhe rajonal të turizmit; zbatimin/forcimin e ligjit; qartëson përgjegjësinë për turizmin në të gjitha nivelet; përmirëson informacionin statistikor; dhe angazhimin publik/privat. Formësimi i zhvillimit të turizmit është gjithashtu shumë relevant ndaj shqetësimeve mjedisore në planifikimin e turizmit. Në thelb strategjia propozon zhvillimin e tre llojeve të turizmit:

- Turizmin diell & plazh
- Turizmin me interes të veçantë
- Turizmin Tradit dhe si Biznes

Interesi i veçantë i turizmit përfshin: ekoturizmin, turizmin rural, turizmin aventurë, turizmin kulturor, etj.

Potenciali i Zhvillimit për Qarkun e Vlorës (ku përfshihen rrethet e Vlorës, Delvinës, Sarandës) sipas strategjisë është:

- Qarku i Vlorës dhe zonat e tjera të brendshme paraqesin një bregdet mjaft tërheqës, me kultur dhe me interes ndaj natyrës. Qeveritë lokale duhet të hartojnë veprimet për planifikimin e zonave atraktive turistike bregdetare për t'u përshtatur me kërkesat për vitet e ardhshme, dhe për të zgjidhur problemet mjedisore (mbeturinat, ujërat e zeza, ambjente të pankëshme, etj.).

STRATEGJIA DHE PLANI I VEPRIMIT PËR ZHVILLIMIN E TURIZIMIT KULTUROR DHE MJEDISOR - Miratuar me VKM, Nr 395, datës 21 qershor 2006

Në Dhjetor të vitit 2005, Ministria e Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve, shpalli «Strategjinë dhe Planin e Veprimit për Zhvillimin e Turizmit Kulturor dhe Mjedisor», duke marrë në konsideratë, se Shqipëria është një vend i bukur dhe magjepsës. Vendi ka një gamë të gjerë atraksionesh historike, kulturore dhe natyrore që përbëjnë një interes të madh për turistët ndërkombëtarë. Vendi

është i sigurtë, njerëzit janë mikpritës dhe miqësorë. Më e rëndësishmja, vendi është ende «autentik».

Sipas strategjisë, Shqipëria duhet të ngrej një proces të përshpejtuar për krijimin e planeve të turizmit në një numër fushash të identifikuar të një natyre prioritare dhe kulturore në lidhje me turizmin. Duke nënvizuar turizmin natyror dhe kulturor, strategjia mban në fokus, përfitimet për komunitetet lokale, të cilat sot ballafaqohen me mundësi të kufizuara ekonomike.

Objektivat e Strategjisë përfshijnë gjithashtu:

- perceptimin e Shqipërisë si një destinacion të pasur natyrorë dhe kulturorë;
- vlerësimin dhe mbrojtjen e trashëgimisë natyrore dhe kulturore dhe të kuptuarit e vlerës së saj nga industria e turizmit dhe komunitetit. Përmirësimi i mundësive për të rritur njohuritë mbi përfitimet e përbashkëta të ofruesve të kulturës dhe të artit, por njëkohësisht edhe të industrisë së turizmit dhe komunitetit nëpërmjet arsimimit, informimit dhe trajnimit;
- inkurajimin e zhvillimit të produktit duke përdorur pikat e forta dhe duke identifikuar mundësitë e përshtatshme dhe konkurruese të tregut;
- vendosja e një bashkëpunimi dhe rrjeti të integruar partneriteti.

LIGJI I TURIZMIT

Ligji i Turizmit, ofron bazën ligjore për ndërhyrjen e qeverisë në zhvillimin e turizmit, me pasoja të rëndësishme mjedisore. Ligji është aprovuar në Maj 2007 dhe fushëveprimi i këtij ligji është që të përcaktojë parimet dhe rregullat që rregullojnë sektorin e turizmit, dhe për të zhvilluar standarde për shërbimet dhe produktet e turizmit.

Figura 10. Një gji plazhi tërheqës në rajon

Ky Ligj rregullon marrëdhëniet ndërmjet institucioneve publike, kompanive private dhe individëve vendas ose të huaj të angazhuar në fushën e turizmit. Ligji përcakton të drejtat dhe detyrimet e pjesëmarrësve në aktivitetet e turizmit, në përputhje me standardet e vendosura nga ky ligj. Neni 5 i këtij ligji përcakton parimet kryesore të zhvillimit të qëndrueshëm të turizmit. Sipas këtij neni, turizmi dhe aktivitetet e tjera duhet të përparojnë në bazë të parimit të një zhvillimi të qëndrueshëm, në përputhje me trashëgiminë kulturore, traditat dhe zakonet e popullit shqiptar dhe mbi parimin e mbrojtjes dhe përdorimit të njëtrajtshëm të burimeve turistike.

Sipas ligjit, është krijuar Komiteti Ndërmintor për Turizmin (jo funksional) si një organ konsultativ i Këshillit të Ministrave që shkon përtej të ardhmes së strategjive për zhvillimin e turizmit, planeve të veprimit në nivel kombëtar, dhe udhëheq politikat për zhvillimin e turizmit të qëndrueshëm në Republikën e Shqipërisë në lidhje me implementimin e standardeve.

Për pjesëmarrjen e sektorit privat në diskutimet dhe shqyrtimin e çështjeve të ndryshme që kanë të bëjnë me aktivitetin e turizmit dhe për të siguruar bashkëpunimin ndërmjet sektorit privat dhe Ministrisë për Turizmin si përgjegjëse (Ministria e Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sportit) për çështjet që dalin në zhvillimin e turizmit, mbi zbatimin e Strategjisë Kombëtare të Turizmit dhe Planit të Veprimit, është themeluar Komiteti Këshillimor i Sektorit Privat për Turizmin (KKSPT) si një organ këshillimor. KKSPT drejtohet nga ministri përgjegjës për turizmin dhe është i përbërë nga përfaqësues të të gjitha shoqatave kombëtare profesionale të operatorëve turistikë dhe agjentëve të udhëtimit, të hoteleve dhe njësisë të tjera akomoduese, guidave turistike dhe ndërmarrjeve të tjera turistike që operojnë në fushën e turizmit, si dhe donatorëve të huaj/agjencive të asistencës teknike.

Edhe në qoftë se qëllimi i ligjit është për të krijuar standardet në sektorin e turizmit, nuk ka rregulla në lidhje me licencimin, certifikatat, kontrollin dhe monitorimin e aktiviteteve të biznesit të turizmit dhe zhvillimit të produkteve të turizmit.

Direkt dhe indirekt sektori i turizmit është objekt i ligjeve të tjera që rregullojnë planifikimin territorial (hapësinor), mjedisor, ruajtjes së natyrës etj.

Pas një procesi të gjatë konsultimesh, Kuvendi i Shqipërisë miratoi Ligjin Nr. 10119, më 23 Prill 2009 «Për planifikimin e territorit», si pjesë e reformave institucionale në Shqipëri të ndodhura pas viteve '90. Ligji ishte pjesërisht efektiv deri 30 Shtator 2011 për plotësimin e kuadrit ligjor, me aktet nënligjore dhe rregulloret e tjera.

Qëllimi kryesor i ligjit është që të sigurojë një zhvillim të qëndrueshëm të territorit përmes përdorimit racional të tokës, burimeve natyrore, dhe për të siguruar një funksionim më efikas të sistemit përmes përfshirjes së publikut në procesin e vendimmarrjes dhe zhvillimit të planeve për kontrollin e territorit. Ligji i ri gjithashtu ofron

një detyrim të fortë për të përgatitur Strategjinë e Vlerësimit të Ndikimit Mjedisor (SVNM), i cili ka një rëndësi të madhe për integrimin e qëndrueshëm mjedisor dhe të mbrojtjes në dokumentet e planifikimit.

Sipas këtij ligji, Ministria e Turizmit është përgjegjëse për zhvillimin e planeve të turizmit në bashkëpunim me pushtetin vendor.

5.1.3. Plani Strategjik i Qarkut Vlorë

Plani strategjik është hartuar dhe miratuar gjatë periudhës 2010-2011 dhe miratuar më 15 Mars 2012. Qëllimi i Planit Strategjik të përgatitur për Qarkun e Vlorës nga UNDP ART GOLD 2 Shqipëri, është i lidhur ngushtë me angazhimin e komunitetit lokal, në krijimin dhe zbatimin e një vizioni të qartë për të ardhmen, lidhur me aspektet kulturore, mjedisore, sociale dhe ekonomike të territorit që e bën atë unik.

Sipas politikave kombëtare dhe lokale, vlerave kulturore dhe natyrore të qarkut të Vlorës, Plani Strategjik parashtrohet 3 skenarë të rëndësishëm për një zhvillim ekonomik të larmishëm të territorit, ku zhvillimi i një turizmi të qëndrueshëm zë vendin e parë (ndjekur nga zhvillimi rural dhe i industrisë së lehtë), si gjeneratorë të të ardhurave dhe përfitimeve për komunitetin, zhvillimin e të gjitha formave të turizmit, vlerësimin e atraksioneve ekzistuese kulturore dhe natyrore. Integrimi dhe zhvillimi miklues i këtyre tre sektorëve, do të krijojë një zhvillim të qëndrueshëm ekonomik për rajonin.

Skenari i parë i Planit Strategjik përfshin objektivat e mëposhtëm:

- Kontrollin e aktiviteteteve të ndërtimit, menaxhimin dhe planifikimin efektiv të tokës dhe përdorimit të saj;
- Menaxhimin sa më efektiv të mbeturinave;
- Një rrjet kualitativ, për burimet turistike;
- Integrimin e koordinuar mes bregdetit dhe zonave të thella;
- Integrimin e koordinuar midis turizmit dhe sektorëve të tjerë;
- Mbrojtjen e mjedisit;
- Qarkun e Vlorës si turizëm konkurrues;
- Rritja e numrit të turistëve

5.1.4. Plani Territorial/i hapësirës së Bashkisë Himarë

Zona e Porto Palermos është pjesë e Bashkisë Himarë, një nga shtatë bashkitë e qarkut Vlorë. Ashtu si në të gjithë Shqipërinë, fenomeni i lëvizjeve migratore të popullsisë brenda vendit (nga malet në zonat bregdetare), si dhe nevojave për strehim janë shoqëruar me rritje të zonave informale në të gjithë territorin e qarkut. Vendbanimet informale dhe ndërtesat në të vërtetë janë duke përdorur në rreth 70 % të territorit të rajonit.

Për të zgjidhur këtë situatë dhe për të rregulluar nevojat në të ardhmen, në vitin 2012 Bashkia Himarë ka miratuar dokumentin Politik për Zhvillimin Territorial (PZHT) dhe Planin e Përgjithshëm Vendor (PPV). Vizioni për zhvillimin territorial e cilëson turizmin si bazë të zhvillimit lokal dhe burimet natyrore dhe kulturore si bazë për zhvillimin e turizmit të qëndrueshëm me standardet e cilësisë më të lartë.

Ky plan është i bazuar në dokumentin politik të Programit të Menaxhimit të Integruar dhe të Pastrimit të Zonës Bregdetare, të përgatitur nga Banka Botërore dhe Qeveria Shqiptare e të miratuar nga Këshilli Kombëtar i Rregullimit

të Territorit më 17 Korrik, 2008. Qëllimi i projektit është që të promovojë zhvillimin e turizmit në bregdetin jugor të Shqipërisë, në përputhje me parimet e zhvillimit të turizmit të qëndrueshëm.

Sipas Planit të Përgjithshëm Lokal (PPL) zona e Bashkisë Himarë, duhet të zhvillojë forma të buta të turizmit masiv dhe forma të qëndrueshme të turizmit në lidhje me burimet natyrore dhe kulturore. Në zonën e Porto Palermos është planifikuar ndërtimi i një porti turistik dhe resorti në zonën ekzistuese ushtarake (Fig. 11). Vlerat e peisazhit të zonës trajtohen me rëndësi të veçanta, dhe të mbrojtura nga ndërtesa/zhvillimet.

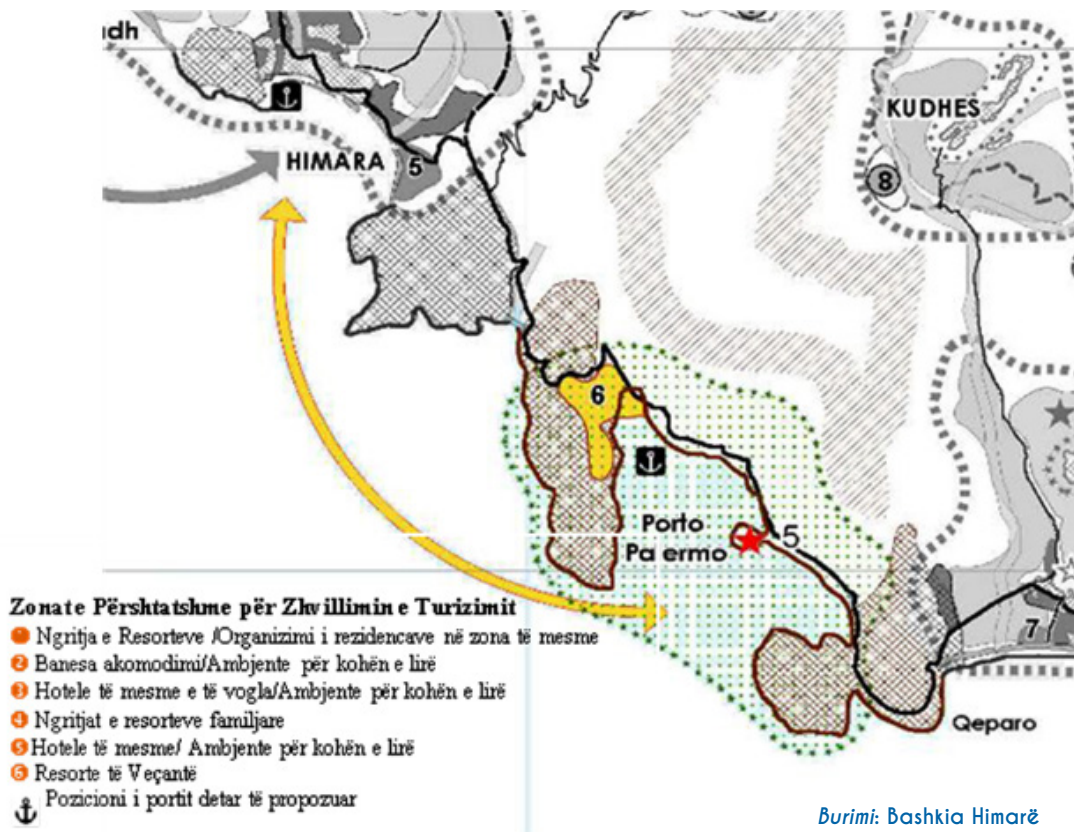

Figura 11. Plani i Përgjithshëm Lokal i Bashkisë Himarë

5.2. Dimensionet dhe drejtimet e Turizmit

5.2.1. Kombëtar

Në Shqipëri, numri i vizitorëve gjatë dhjetë viteve të fundit ka qenë vazhdimisht në rritje. Në vitin 2012, rreth 65 % vizitorëve të huaj ishin nga vendet fqinje (Kosovë, Maqedoni, Mali i Zi), dhe 5 % nga Mali i Zi. Gjithashtu, një përqindje e lartë ishte dhe nga vizitorët shqiptarë etnikë që vijnë nga Evropa të cilët kanë emigruar jashtë vendit. Në bazë të të dhënave nga MTPT (Ministria e Turizmit dhe Planifikimit të Territorit) numri i turistëve të huaj është rritur në 92 %, nga 1.786.045 në vitin 2009 në 3.436.236 në vitin 2012. Mesatarja e qëndrimeve me fjetje në hotele, është 2.6 %.

Për gjysmën e parë të vitit 2013 është rregjistruar një rritje prej 15.1% të numrit të vizitorëve, krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit të kaluar. Të dhënat ekzistuese statistikore të turizmit në nivel kombëtar janë shumë të kufizuara dhe kryesisht të mbledhur nga pikat kufitare, të dhëna të përpunuara nga agjencia qendrore statistikore në Shqipëri INSTAT-it dhe MTPT-së. Të dhënat janë të pasigurta, dhe ka nevojë që të krijohet një sistem për mbledhjen dhe përpunimin e të dhënave sipas standardeve ndërkombëtare.

Të dhënat në vijim, janë mbledhur nga burime të ndryshme si MTPP, Përmbledhja e Statistikave të Turizmit të 2007-2011 nga OBT¹⁶, dhe Ndikimi Ekonomik i Udhëtimeve & Turizmit në Shqipëri nga raporti i Këshillit Botëror për Turizimin dhe Udhëtime(KBTU).

Vizitorët në Shqipëri 2007-2012

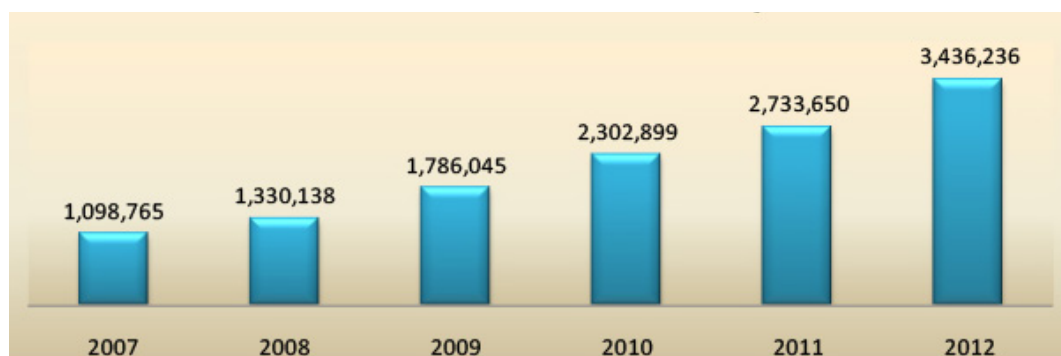

Figura 12. Numri vizitorëve të huaj

Burimi: MTPT

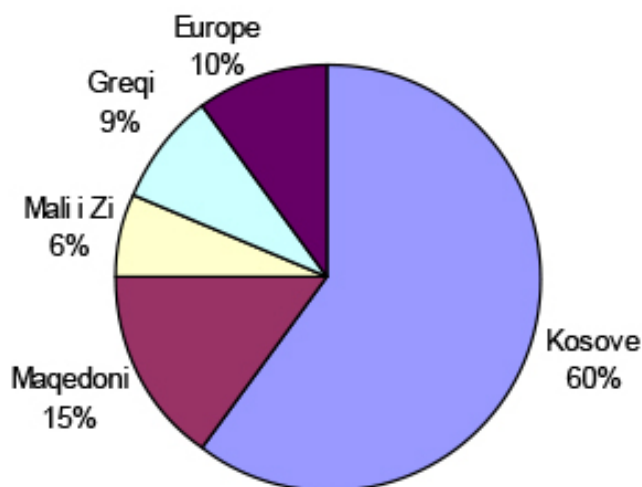

Figura 13. Origjina e Vizitorëve

¹⁶ Organizata Botërore e Turizmit.

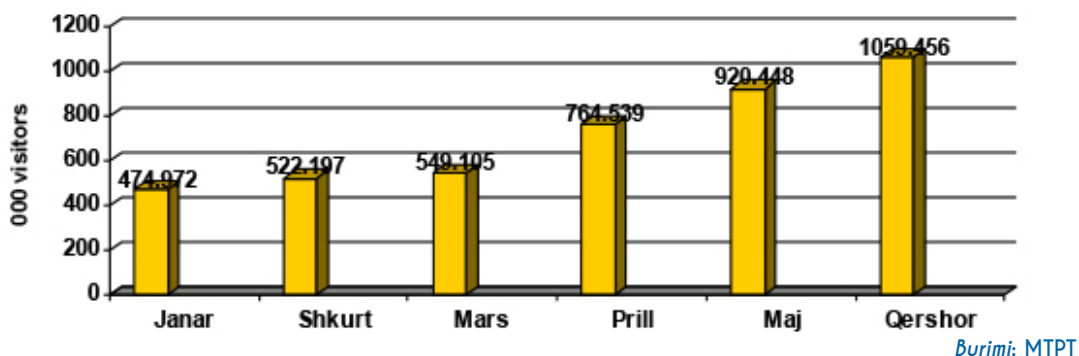

Figura 14. Vizitorë për periudhën Janar – Qershor 2013

Sipas raportit të KBTU mbi «Impaktin Ekonomik të Udhëtimit & Turizimit në Shqipëri 2013»:

- Kontributi i drejtpërdrejtë nga Udhëtimet & Turizmi tek GDP në vitin 2012 ishte e 83.2 miliard lek (6.1 % e PBB-së totale), me një rritje prej 7.9% në vitin 2013, dhe me një rritje prej 5.5 % nga 2013-2023 në 153.7 miliard lek në 2023 (në çmime konstante të 2012). Kjo reflekton aktivitetin ekonomik të gjeneruar kryesisht nga industri të tilla si: hoteleria, agjencitë e udhëtimit, linjave ajrore

dhe shërbimeve të tjera të transportit të pasagjerëve (me përjashtim të shërbimeve të udhëtarëve). Por gjithashtu përfshin për shembull edhe, aktivitetet e industrive të restoranteve dhe të kalimit të kohës së lirë mbështetur direkt nga turistët.

- Kontributi Total nga Udhëtimet & Turizmi tek GDP në vitin 2012 ishte 292.9 miliard lek (21.4 % e PBB), me një rritje prej 6.7 % në vitin 2013 dhe për vitin 2023 me një rritje prej 5.3 % në vit për 526.1 miliard lekë.

Tabela 8. Kontributi i Udhëtimeve dhe Turizimit në Ekonomi

	2011	2012
KONTRIBUTI DIREKT TEK GDP	6,2 %	6,1 %
KONTRIBUT INDIREKT TEK GDP	21,8 %	21,4 %
PUNËSIM I DREJTPËRDREJTË	51,000 (5,5 % total employ.)	51,500
PUNËSIM I DREJTPËRDREJTË DHE INDIREKT	183,500	184,000
INVESTIM I KAPITALIT PËR UDHËTIME & TURIZËM	4,5 %	4,6 %

Burimi: WTTTC

Tabela 9. Të dhëna mbi turizimin

TË HUAJ PËR NATË	185,369
MESATARJA PËR NATË	2,6
KAPACITETI MBAJTËS (të ardhurit/popullsia)	0,57

Burimi: OBT 2011

5.2.2. Industria e Turizmit

Industria e mikpritjes shqiptare përfshin rreth 300 hotele që operojnë zyrtarisht në treg, me një kapacitet prej rreth 12.000 mijë shtretër¹⁷. Megjithatë, aktualisht numri i strukturave në të vërtetë për qarkun vlerësohet të jetë të paktën dyfishi i datës zyrtare. Objektet që ndodhen në qytet dhe kryesisht në bregdet janë sigurisht të gatshëm të ofrojnë një gamë të gjerë të shërbimeve. Për vitin 2010, hotelet shqiptare kanë regjistruar rreth 255.000 mijë turistë, nga të cilët 74.000 mijë të huaj dhe 181.000 shqiptarë.

Gjatë pesë viteve të fundit janë krijuar disa faqet interneti, përmes të cilave mund të merret informacion për një numër hotelesh të zgjedhur në të gjithë Shqipërinë, duke modifikuar kërkimin për zona të ndryshme gjeografike apo një seri çmimesh dhe njëherësh në mundësinë e bërjes së rezervimit për natë. Shpesh njësitë e akomodimit janë të menaxhuara në nivel të ekonomive familjare, dhe kapaciteti i tyre shkon nga 20-40 dhoma. Analiza e numrit të dhomave në sektorin Shqiptar të hotelerisë është si më poshtë:

- 80 % me 7-20 dhoma;
- 13 % ka një numër të dhomave nga 20 deri në 40;
- 7 % kanë më shumë se 40 dhoma.

Ndër objektivat e identifikuara në strategjinë kombëtare për turizmin, i është dhënë shumë rëndësi nevojës për të rritur numrin e strukturave të mëdha, veçanërisht në bregdet. Kjo është për shkak të konfigurimit aktual i cili është i dominuar nga struktura të vogla, që nuk lejojnë organizimin e paketave turistike për grupe më të mëdha turistësh. Në fakt, njësitë e akomodimit nuk janë të klasifikuara apo të standardizuara nga qeveria. Edhe në qoftë se qëllimi i ligjit të turizmit është krijimi i standardeve në sektorin e turizmit, nuk ka rregulla në lidhje me standardet, kontrollin dhe monitorimin e aktiviteteve të biznesit të turizmit.

5.3. Potencialet e zonës në të ardhmen për zhvillimin e turizmit

Në përgjithësi, potencialet e zhvillimit të turizmit në zonën e Porto Palermos duhet të shihen të ndërlidhura me burimet e vlefshme dhe të larmishme turistike të qarkut të Vlorës dhe në veçanti atë të bashkisë Himarë. Shumëllojshmëria e burimeve turistike mund të lejojë zhvillimin e integruar të turizmit gjatë gjithë territorit, diversifikimin e produktit turistik dhe tërheqjen e flukseve turistike gjatë gjithë vitit, kështu zgjerohet dhe rritja socio-ekonomike në të gjithë territorin e qarkut.

Qarku i Vlorës ka një predispozitë të natyrshme për aktivitetin turistik, i cili në mënyrë të konsiderueshme dhe në mënyrë të qëndrueshme është zgjeruar në vitet

e fundit. Qarku është i përbërë nga rrethet e Vlorës, Sarandës dhe Delvinës, që përveç ofrimit të një peisazhi të mrekullueshëm, është destinacion për një shumëllojshmëri të gjerë të habitateve natyrore, llojeve të bimëve dhe kafshëve.

Në rajon vepron një rrjet i gjerë hidrografik i përbërë nga përrenj, liqene, burime, lumenj dhe liqene me ujëra të ëmbla që gjejnë kufirin tokësor në shpatet e pjerrëta dhe plazhet e mrekullueshëm të bregdetit.

Qarku i Vlorës me 145 km bregdet, dhe një sezon të gjatë të verës është një destinacion i Mesdheut për t'u patur zili dhe shumë konkurrues për turizmin e plazhit. Lloji i dytë i turizmit të përshtatshëm për Qarkun e Vlorës hyn në kategorinë e të ashtuquajturës turizëm për interes të veçantë, që i referohet turizmit natyror, turizmit rural, aventuror, kulturor, historik, ushtarak dhe turizmit fetar.

Për shkak të karakteristikave mjedisore dhe kulturore që karakterizojnë rajonin, gjendet një potencial i mirë për të planifikuar zhvillimin e turizmit mbi modele të ndryshme dhe gjithashtu për të diversifikuar ofertën turistike. Prania e zonave të gjera rurale, zonave të mbrojtura me biodiversitet të pasur, kryesisht detar, liqenor dhe lagunor, si dhe zonave të gjera malore e bën Vlorën një destinacion ideal për ekoturizmin dhe turizmin rural, për të mos përmendur mundësinë e promovimit të aktiviteteve të ndryshme: të tilla si eskursionet, ciklizëm, alpinizëm, fluturim me parashuta pa motor, shikimin e zogjve, peshkimin, etj.

Zhvillimi i një rrjeti të mirë të transportit që mund të garantonte aksesin e monumenteve dhe vendeve kulturore do të favorizonte në të vërtetë turizmin historik dhe atë kulturor. Vendet arkeologjike të Butrintit dhe Phoenice (Finiqit) dhe fshatrave të vjetër të Qeparoit dhe të Himarës, muzetë në Vlorë (Muzeu i Pavarësisë, Muzeu Historik dhe Etnografik), keshjtjellat e Porto Palermos dhe të Lekursit dhe së fundi monumentet fetare: të tilla si Xhamia Muradie, kisha e Santa Marias në Zvërnec dhe sinagoga e vetme e Ballkanit në Sarandë janë vetëm disa nga vendet e trashëgimisë kulturore, historike dhe arkeologjike të qarkut. Porto Palermo ndodhet rreth 10 km nga Himarës, që formon një qendër relativisht të rëndësishme urbane me specifikën e tij historike, gjeografike dhe kulturore e që ka patur një ndikim të drejtpërdrejtë në formimin e identitetit lokal, dhe rolit të tij në kontekstin rajonal. Ky është një gji i mbyllur, pak i zhvilluar e me një bazë ushtarake detare në pjesën veriore. Në Porto Palermo, mbi një gadishull të vogël që e ndan gjirin në dy pjesë është Kalaja e Ali Pashës, që mori formën në fund të shekullit të 18-të. Porto Palermo përbën një nga monumentet më të rëndësishëm kulturor në jug të Shqipërisë dhe është një destinacion i rëndësishëm turistik.

¹⁷ Burimi: INSTAT –Hotelet dhe kapaciteti i tyre 1995 - 2000; Strategjia sektoriale për Zhvillimin e Turizmit 2007-2013.

Në pjesën veriore të gjirit është e vendosur baza ushtarake, e cila është një nga arsyet e paprekshmërisë së zonës nga ndërtimet pa leje. Sipas planeve të miratuara në këtë pjesë të gjirit do të ndërtohet një port detar dhe një resort ekskluziv.

Gjiri i Porto Palermos, kryesisht i lirë nga bimësia përbën një peizazh unik për zonën e bregdetit jugor, ndërthurur midis bregdetit dhe malit. Rruga këtu shtrihet afër bregdetit duke i dhënë pamje të bukur plazhit dhe kthesave pranë tij.

Zona e Himarës ka një shumëllojshmëri të atraksioneve turistike (trashëgimisë kulturore, burimeve natyrore, peizazheve, traditave dhe ushqimit), që i japin mundësi për të zhvilluar forma të ndryshme të turizmit duke e integruar me pjesët e tjera të rajonit (Figura 15, 16).

Turizmi me interes të vecantë është i bazuar mbi trashëgiminë natyrore dhe identitetin kulturor, duke e konsideruar zonën një destinacion turistik.

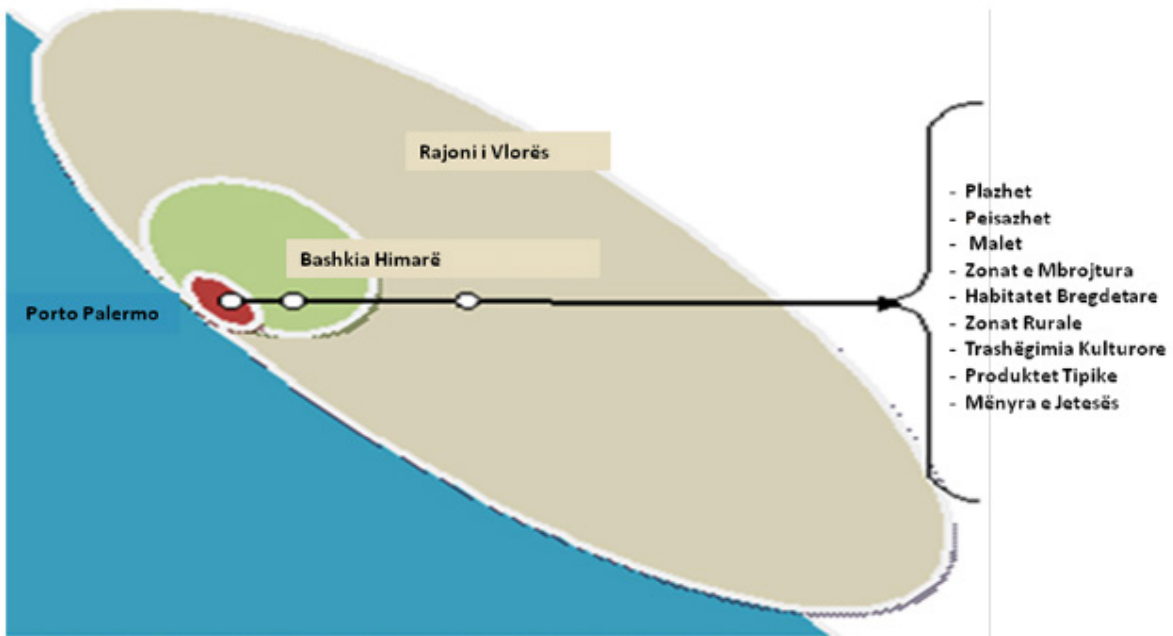

Figura 15. Burimet e Turizimit

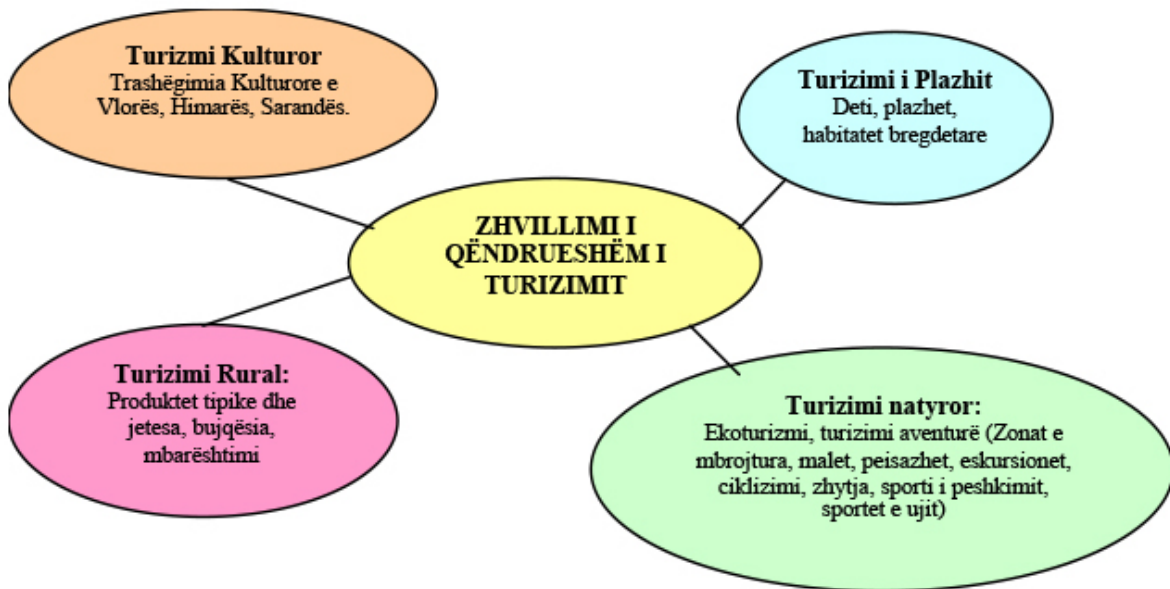

Figura 16. Llojet e turizimit

5.3.1. Vizitorët dhe shërbimet

Sipas Planit të Përgjithshëm Territorial të Bashkisë Himarë, në vitin 2007 rajoni u vizitua nga rreth 60.000 mijë turistëve, të cilët kanë fjetur në të paktën një nga hotelet apo banesat me qira të zonës. Në vitin 2010 ky numër është vlerësuar afërsisht në 100.000 mijë vizitorë, me një rritje prej më shumë se 15 % për çdo vit. Kryesisht, kërkesa është e përqendruar në sezonin e verës, duke filluar nga java e dytë e Korrikut e duke vazhduar deri në fund të Gushtit. Si rezultat i rritjes së kërkesës për pushime gjatë pesë viteve të fundit numri i hoteleve në këtë rajon është rritur me shpejtësi nga rreth 11 hotele në vitin 2005 në rreth 80 hotele në vitin 2010, me një mesatare prej 10-20 shtretër për një hotel. Himara sot nga banorët lokalë përlllogarit në total që të ketë rreth 1.200 shtretër dhe rreth 3.000 dhoma me qira përgjatë sezonit. Po ashtu në rajonin e Himarës është mundësuar dhe krijimi i kampeve si në Dhërmi dhe Potam, që bën të mundur akomodimin e një pjesë të fluksit të vizitorëve gjatë mbërritjes, sipas llojit të makinave-karavan. Në këtë zonë gjenden dhe rreth 39 restorante, nga të cilët 2 janë të vendosur në gjirin e Porto Palermos.

Në zonën e Porto Palermos janë ndërtuar 10 bungalo/shtëpi njëkatëshe, të cilat përdoren kryesisht nga turistët që vijnë nga Italia, Franca, Gjermania, Republika Çeke, Izraeli, Japonia, etj., duke qëndruar nga 2 deri në 3 ditë. Gjatë sezonit të verës në zonën para Kalasë së Ali Pashës vendosen mikrobuze kampimi (deri në 30), që furnizohen me ushqim dhe ujë nga dy restorantet që janë të vendosur në këtë zonë. Aktiviteti detar është më pak i zhvilluar. Kryesisht jahtet e huaj që qarkullojnë në këtë zonë mund të ankorohen dhe të qëndrojnë disa orë këtu. Gjatë gjithë vitit Kalaja e Ali Pashës sipas udhërrëfyesve, vizitohet nga rreth 8000 mijë vizitorë, ku 80 % janë të huaj.

Në mungesë të të dhënave për vizitorët (të brendshëm dhe të huajt) në këtë zonë është zhvillua një anketim për periudhën nga 1 Gushti deri 20 Shtator, 2013 dhe rezultatet janë përmbledhur si më poshtë; sipas gjetjeve të anketës të realizuar në zonë gjatë kësaj periudhe, vizitorët:

- Vijnë në grupe (1 - 4 njerëz) kryesisht të organizuar në mënyrë individuale (rreth 75 % e tyre), dhe udhëtojnë në zonë me makinë (rreth 70 %);
- Rreth 70 % e vizitorëve të huaj, vijnë nga Kosova (35 %), Italia (25 %), Polonia (8 %), Franca dhe Gjermania (8 %), të cilët qëndrojnë për një periudhë nga 5-15 ditë;
- 60 % e vizitorëve vendas, të cilët vijnë nga Tirana dhe 20% nga Vlora, Durrësi, Fieri dhe Korça, qëndrojnë për një periudhë nga 10-15 ditë;
- Rreth 16 % e vizitorëve vendas janë vizitorë të përditshëm;
- Kryesisht vizitorët e vizitojnë zonën për qëllime pushimi e argëtimi, dhe strehohen në hotele (43 %)

që ndodhen në zonën e Vlorës, Himarës, Sarandës, Qeparoit dhe Durrësit;

- Rreth 70 % e të anketuarve shprehen se e kanë vizituar destinacionin një herë.

5.3.2. Mundësia e hyrjes

Zona e Porto Palermos mund të arrihet me vështirësi. Ajo gjendet rreth 230 km (4 orë me makinë) nga aeroporti kryesor i Shqipërisë «Nënë Tereza.» Aeroporti më i afërt është i vendosur në Sarandë, por që në të vërtetë nuk është përdorur. Aeroportet e tjera pranë zonës janë në Korfuz dhe Janinë. Nga Korfuzi në Sarandë udhëtimi me traget mund të zgjasë rreth 45 minuta, por frekuenca e linjave detare është e papërshtatshme. Udhëtimi me makinë nga Saranda në Himarë shkon në rreth 1.5 orë. Trageti nga Korfuzi në Sarandë shpesh përdoret nga turistët për një ditë udhëtim, për të vizituar Butrintin, vendin e trashëgimisë botërore që ndodhet në jug të Sarandës. Nga aeroporti i Janinës duke udhëtuar me makinë në Himarë nevojitet rreth 2.5 orë, por nuk ka asnjë linjë fluturimi. Përveç portit të Sarandës, i cili është i lidhur vetëm me Korfuzin, porti i Vlorës përdoret për t'u lidhur me Brindizin në Italinë e Jugut. Porti i Durrësit është i lidhur më mirë me anijet dhe tragetet e linjave Bari, Ankona dhe Trieste, të Italisë. Megjithatë, Durrësi është larg nga Himara dhe nevojitet rreth 3.5 orë për t'u arritur. Midis qytetit të Himarës dhe Korfuzit është një transport detar, i cili operon vetëm gjatë sezonit të verës. Linjat e transportit detar që lidhin portin e Himarës me Sarandën dhe Vlorën janë të mundshme, por duket se janë ekonomisht të paqëndrueshme. Kohët e fundit, rruga që të çon në Jugun e Shqipërinë është përmirësuar në mënyrë të konsiderueshme, për shkak të programit të përmirësimit të infrastrukturës i zbatuar në të gjithë vendin. Pas përfundimit të korridorit kryesor Tiranë-Durrës-Lushnjë-Fier-Vlorë i cili aktualisht është përmirësuar pjesërisht dhe pritet dhe procesi i modernizimit të Himarës për të patur një qasje më të lartë, për Shqipërinë qendrore dhe veriore të Kosovës, Malit të Zi dhe bregdetit dalmat.

5.4. Burimet e kërcënimeve dhe ndikimet nga aktivitetet e turizmit

Zona e Bashkinë e Himarës është duke u përballur me probleme akute socio- ekonomike. Popullsia ekzistuese (banorët e përhershëm)nuk është as mjaftueshme e as gjendje për të mbështetur zhvillimin e turizmit si pjesë e një ekonomie të shëndetshme lokale. Himara është një nga zonat më të banuara të paktë në qarkun e Vlorës e krahasuar me nivelet mesatare kombëtare. Rreth 45 % e banesave në Himarë janë të zbrazëta dhe janë në një gjendje të vështirë¹⁸. Të dhënat tregojnë se 70 % e popullsisë, rreth 7,500 mijë njerëz, kryesisht 15-65 vjeç i kanë lënë vendbanimet në fillim të viteve '90.Pas vitit 2000 popullsia filloi të rritet përsëri. Shumë kompani të vogla kanë filluar aktivitetet në sektorin e turizmit, por që operojnë më pak se 3 muaj në vit.

¹⁸ Plani i Përgjithshëm Lokal i Bashkisë Himarë.

Kjo reflektohet edhe në braktisjen e bujqësisë vendase që ka qenë baza e ekonomisë lokale. Banorët vendas janë burimi i parë i të punësuarve dhe sipërmarrësve për biznese të reja të turizmit dhe që duhet të jetojnë nga turizmi. Gjithashtu, janë vendasit ata që i japin zonës karakterin e veçantë e ndjenjën e identitetit, dhe të cilët në disa faza duhet të jenë në kontakt me turistët edhe pse ata nuk janë të përfshirë drejtpërdrejtë në këtë industri. Nga ana tjetër disa probleme të përgjithshme të rajonit duhet të theksohen, shumica e të cilave janë të lidhura fort me shfrytëzimin turistik të territorit:

- Mungesa e sistemeve të menaxhimit të mbeturinave;
- Mungesa e ujit dhe sistemeve të menaxhimit të ujërave të zeza;
- Pamjaftueshmëri e rrjeteve të transportit, veçanërisht në zonat malore;
- Aktivitete të ndërtimit që janë jashtë kontrollit, veçanërisht përgjatë bregdetit;
- Paqartësi në titullin e pronësisë;
- Përqendrimi i investimeve turistike në bregdet, duke i dhënë përparësi diellit, turizmit të detit dhe rërës, kryesisht në vend;
- Qasje e dobët apo e mohuar në burimet kulturore dhe natyrore;
- Mungesa e planeve për atraksionet natyrore e kulturore;
- Niveli i pamjaftueshëm i cilësisë së mjeteve turistike;
- Mungesë e kategorizimit zyrtar të njësive akomoduese;

- Mungesë e personelit të trajnuar (të sektorit publik dhe privat), dhe sistemeve të menaxhimit;
- Mungesë vëmendjeje të detajeve në ndërtesat, pajisjet dhe dekorin;
- Përpjekjet e pamjaftueshme e marketingut, nga të gjitha palët e përfshira në turizëm në nivel kombëtar, rajonal dhe lokal;
- Sasi e pakët e prodhimeve bazë të turizmit (zejtarisë, suvenireve) dhe disa ngjarjeve e aktiviteteve turistike.

Në qoftë se këto probleme vazhdojnë do të ketë pasojë të rënda konsekuente, për ndotjen e ajrit, ujit dhe tokës, duke përfshirë rreziqet e larta të shëndetit për njerëzit, kafshët dhe cilësi të ulët të nivelit të jetës. Përqendrimi i investimeve në bregdet, në mënyrë të vazhdueshme, do të rrisë marginalizimin e komuniteteve rurale në brendësi të vendit, tashmë të prekur nga një rrjet i papërshtatshëm si rrugor ashtu dhe në lidhje me transportin.

Më shumë marginalizim do të thotë një mungesë e vazhdueshme e vendeve të punës, emigracionin, shpopullim të fshatrave ruralë, humbje të trashëgimisë kulturore dhe identitetit e përkeqësim të peizazhit rural. Në terma afat gjatë, të gjitha këto probleme kanë të ngjarë të kenë një ndikim negativ mbi burimet turistike, duke shkaktuar përkeqësim të pakthyeshëm të tërheqjes natyrore dhe humbjes së atraktivitetit turistik. Në këtë mënyrë, territori si një destinacion, kurrë nuk do të fitojë konkurrencën, dhe turistët ka shumë të ngjarë të zgjedhin destinacione të tjera brenda dhe jashtë vendit.

Figura 17. Pamje e restoranteve në Himarë

5.5. Modeli i një Zhvillimi të Qëndrueshëm

Nga ana tjetër, zona ka mundësi për të zgjedhur një model më të mirë zhvillimi, duke shkuar drejt turizmit të qëndrueshëm që është ekologjikisht dhe kulturisht i ndjeshëm, duke patur një ndikim të ulët mbi mjedisin dhe kulturën lokale, duke ndihmuar në gjenerimin e të ardhurave, punësimit, dhe në ruajtjen e ekosistemeve lokale dhe integritetit kulturor.

Në këtë zonë zhvillimin i qëndrueshëm i turizmit, është i lidhur kryesisht me integrimin e tipologjive të ndryshme të turizmit (turizmi i plazhit, turizmi kulturor, ekoturizmit, turizmi rural, turizmi aventurë, etj.), duke ruajtur origjinalitetin dhe rastin unik të tyre. Turizmi është një sektor kyç për zhvillimin e bashkisë Himarë dhe për të gjithë rajonin. Deri më tani, prioriteti i është dhënë interesit të të ardhurave në një afat të shkurtër me pasoja të drejtpërdrejta, që kanë patur një presion të fortë mjedisor mbi burimet natyrore dhe peizazhin e rajonit. Ndërgjegjësimi dhe ndjeshmëria për çështjet që lidhen me zhvillimin e planeve për zhvillimin e qëndrueshëm të turizmit janë për fat të keq të ulëta, kryesisht në administratën publike dhe mesin e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme.

Bërja e turizmit sa më të qëndrueshëm nuk është vetëm në lidhje me kontrollin dhe menaxhimin e ndikimeve negative të industrisë. Turizmi është në një pozicion shumë të veçantë social dhe ekonomik për përfitimin e komuniteteve lokale, për të rritur ndërgjegjësimin dhe mbështetjen për ruajtjen e mjedisit. Brenda sektorit të turizmit, zhvillimi ekonomik dhe mbrojtja e mjedisit nuk duhet të shihen si forcave kundërshtare – ato duhet të jenë reciprokisht mbështetëse.

Bregdeti i Qarkut të Vlorës nga pikëpamja e turizmit është një pasuri e madhe për zhvillimin ekonomik për shkak të bukurive natyrore, trashëgimisë kulturore dhe biodiversitetit. Është jetike që menaxhimi i integruar i zonës bregdetare të parandalojë presionin e shkatërrimit nga turizmi dhe lëvizjet demografike. Ndjenja e një menaxhimi të integruar të bregdetit dhe ujërave bregdetar qëndron në faktin se cilësia e ujërave në bregdet mbështetet kryesisht në mënyrën sesi aktivitetet bregdetare menaxhohen e nga ana tjetër, e ndikuar pozitivisht nga afërsia e detit, sidomos në rastin e hoteleve, restoranteve apo banesave¹⁹.

Tashmë në vitin 2005, Banka Botërore besoj se pa veprimet korigjuese, vlera e zonës bregdetare shqiptare dhe perspektivat për një zhvillim të qëndrueshëm do të ishin më të ulta për shkak të zhvillimit të pakontrolluar. Dështimi për të krijuar një menaxhim të integruar të zonës bregdetare dhe mungesës së vullnetit politik për të ndaluar ndërtimet pa leje në bregdet, sipas Bankës Botërore do të kishin shkakuar rënie të të ardhurave të turizmit, për shkak të ndotjes, cilësisë së dobët të rrugëve e infrastrukturës, zhvillimeve të paplanifikuara dhe ndërtesave të paligjshme.

Është e rëndësishme për të planifikuar dhe mbajtur nën kontroll burimet lokale për të arritur një produkt turistik të një cilësie të lartë. Megjithatë, zbatimi i tij mund të jetë i vështirë. Si fillim kjo kërkon përpjekje, investime të konsiderueshme, një nivel të caktuar të pjekurisë dhe të kapaciteteve profesionale të cilat mungojnë në këtë moment, dhe që duhet të ndërtohen me kalimin e kohës.

Menaxhimi i burimeve në mënyrë të qëndrueshme kërkon një proces të gjatë zhvillimi institucional, infrastrukturor, edukues dhe ekonomik. Një pjesë e mirë nevojitet për t'u planifikuar, dhe trajtuar që të bëhet tërheqëse në formën e një produkti turistik të qëndrueshëm.

Strukturat e turizmit në zonë ofrojnë një pjesë të vogël të vendeve të punës direkt dhe indirekt, e krahasuar kjo me përqindjen e punësimit total në rajon. Një pjesë e këtyre vendeve të punës janë të lidhura me atraksionet natyrore e kulturore që ka zona për turistët. Për të marrë përfitime ekonomike, duhet të plotësohen dy kushte: duhet të ketë produkte dhe shërbime për turistët që të shpenzojnë para për gjatë gjithë vitit (reduktim të sezonalitetit të turizmit në rajon) dhe të minimizimit të sasisë që rrjedh jashtë zonës lokale duke qenë të vetë-kënaqur sa të jetë e mundur, duke reduktuar varësinë nga mallrat dhe shërbimet nga jashtë rajonit. Të ardhurat dhe punësimi lokal, krijuar nga turizmi me bazë biodiversitetin, turizmin rural, turizmin kulturor, etj., mund të krijojnë një nxitje të fortë për komunitetet, autoritetet lokale dhe qeverinë për të mbrojtur dhe për të investuar në këtë zonë.

Turizmi i lidhur me ruajtjen është ekonomikisht i dobishëm dhe ofron burime në lidhje me punësimin. Gjithashtu, është një burim kryesor i të ardhurave nga eksporti kur aktivitetet dominuese turistike bazohen në biodiversitet dhe shërbime ekosisemi të një cilësie të lartë që tërheq vizitorët ndërkombëtarë. Mund të gjenerojë fondet nëpërmjet tarifave të hyrjes dhe shërbimit, taksave lokale dhe në shumë mënyra të tjera që mund të përdoren direkt për të ndihmuar në përmbushjen e shpenzimeve për mirëmbajtjen e traditave kulturore dhe ofrimin e edukimit.

Është e rëndësishme që të shpërndajë të mirat midis banorëve vendas, sepse në qoftë se ato shkojnë vetëm për disa njerëz lokal, turizmi ka gjasa që të gjenerojë tensione dhe fyerje në vend, dhe të minojë mbështetjen për ruajtjen. Është po aq e rëndësishme për të siguruar se turizmi dhe ruajtja nuk vendosin detyrime shtesë për banorët vendas, për shembull duke zvogëluar ose parandaluar aksesin në burimet e jetesës.

Arritja e ndikimeve pozitive të turizmit në këtë zonë, do të kërkojë veprime të menjëhershme nga qeveria qendrore dhe lokale për një planifikim të kujdesshëm përmes dialogut të rregullt mes palëve të interesuara lokale për zhvillimin e produktit të turizmit.

¹⁹ Programi i Menaxhimit të Integruar dhe i Pastrimit të Zonës Bregdetare, Banka Botërore.

Planifikimi dhe zhvillimi i kontrollit janë me rëndësi kritike për zbatimin e një vizioni dhe objektivave strategjik për zhvillimin e turizmit në rajon.

Veç kësaj, ndikimet ekzistuese të turizmit në mjedis duhet të vlerësohen dhe kur është e përshtatshme mund të jetë e nevojshme për të vendosur kufizime mbi zhvillimin e turizmit, si dhe nivelin dhe frekuencën e përdorimit në disa zona, për të ekuilibruar turizmin me përdorimet e tjera në zonë, në mënyrë që të shmangë dëmin nëpërmjet zhvillimit dhe përdorimit të tepruar.

Qeveria qendrore dhe vendore duhet të zhvillojë një plan menaxhimi për zhvillimin e turizmit, me qëllim identifikimin e ndikimeve negative në turizm, ndërmarrjen e masave dhe formulimin e strategjive për monitorimin e këtyre ndikimeve. Qëllimi i këtij plani është për të rritur ndikimin e turizmit dhe përdorur atë për zhvillim të mëtejshëm. Mbrojtja e mjedisit në lidhje me turizmin kërkon planifikimin dhe zhvillimin e turizmit në atë mënyrë që të marrë në konsideratë rregulloret dhe standardet e përcaktuara. Standardet dhe rregulloret e përshtatshme, përfshijnë aspekte të tilla si: dendësinë e ndërtesave, vendosjen e objekteve (vendosjen në distancë nga vija bregdetare), lartësinë e ndërtimeve, lidhjet me shërbimet dhe sistemet për depozitimin e ujërave të zeza, materialeve të përdorura dhe aspektet e projektimit (në lidhje me traditat lokale). Gjithashtu të rëndësishme janë çështjet e qëndrueshmërisë sociale, të tilla si: mbrojtja e qasjes mbi burimet e rëndësishme për jetesën lokale.

Bizneset e turizmit mund të kontribuojë në realizimin e qëllimeve strategjike, duke punuar me qeveritë e tyre për të siguruar që aktivitetet dhe zhvillimet në turizmit të jenë në përputhje me planet kombëtare dhe lokale të turizmit dhe të standardeve të qëndrueshmërisë. Veç kësaj, bizneset e turizmit mund të adaptojnë praktikën më të mirë për qëndrueshmërinë në menaxhimin e operacioneve të tyre. Ndikimet negative, të shkaktuara nga zhvillime të pamjaftueshme të infrastrukturës mund të reduktohen duke zhvilluar dhe zbatuar planet dhe programet për trajtimin dhe largimin e mbeturinave, sistemeve të ujërave të zeza, furnizimin me ujë, etj.

Për rritjen e vetëdijes në mesin e gjeneratave të reja, aktivitetet në planet mësimore duhet të përfshijnë vizita dhe informacione për këtë zonë. Ngritja e qendrave për vizitorët, krijon mundësinë për kuptimin bazë të rëndësisë së zonës (duke përfshirë edhe zonat fqinje), dimensionet e saj dhe cilat janë opsionet që ofron kjo eksperiencë për vizitorët. Një plan i veçantë për kështjellën e Ali Pashës, përgatitja e planit interpretues (materialet e shkruara, paraqitja vizuale dhe grafike, ekspozitat, çështje të veçanta, konceptet, etj, duke përfshirë dhe trashëgiminë e luajtshme e të paluajtshme) dhe projektimi i turneve sipas llojit dhe interesit të vizitorit (të përgjithshëm, nxënës, student, profesionistë, vizita të përcipta, interpretim të detajuar, turne të plota) do të luajnë një rol të rëndësishëm në edukimin e turistëve dhe informimin e publikut.

Figura 18. Gjiri i Gjipesë

Figura 19. Lajmërimi i ceremonisë së Hapjes së Sezonit Turistik në Himarë, 2013

Për një zbatim sa më efektiv të vizionit të përgjithshëm strategjik, qëllimeve dhe objektivave, është thelbësore për të marrë në konsideratë:

- Rishqyrtimin dhe përshtatjen e Planit Territorial Lokal në përputhje me Planin Kombëtar të Territorit, si dhe konsideratat mjedisore të planit të menaxhimit të Porto Palermos;
- Zhvillimin e rregulloreve të kontrollit, duke përfshirë zbatimin efektiv të ligjeve, miratimin dhe proceset e licencimit për aktivitetet e turizmit, planifikimin, projektimin dhe ndërtimin e objekteve dhe infrastrukturës turistike;
- Përgatitjen e planeve të zhvillimit të turizmit, garantimin e bashkëpunimit dhe ndërveprimit midis institucioneve në nivel kombëtar, rajonal dhe lokal, pjesëmarrjen e komuniteteve lokale dhe aktorëve të tjerë. Plani duhet të përfshijë konsideratat mbi çështjet mjedisore dhe të jetë koherent me dokumentet ekzistuese (strategjitë dhe planet); Plani duhet të konsiderojë kufijtë e ndryshimit të pranueshëm për zonat e projektuara për zhvillimet e reja turistike. Plani duhet të trajtojë dhe çështje të tjera që lidhen me:
 - Zhvillimin e shërbimeve dhe akomodimeve private, në varësi të përmirësimit të strukturave ekzistuese në Bashkinë Himarë;
 - Sigurimin e koordinimit dhe raporteve me produktet ekzistuese dhe të planifikuara turistike për të gjithë rajonin, për sigurimin e një ofertë të integruar turistike;
 - Masat për ringjalljen e traditave arkitekturale lokale;

- Masat për ringjalljen e artizanatit, arteve tradicionale dhe aktivitetete kulturore;
- Përcaktimin e planit të veprimit dhe planit të investimeve nga autoritetet qendrore dhe lokale.

Sistemet e qeverisjes, duhet të koordinojnë këto procese në nivel kombëtar dhe lokal. Është e rëndësishme të përfshihen dhe të konsultohen të gjithë aktorët kryesorë dhe veçanërisht komunitetet lokale, që janë ose mund të preken nga zhvillimi i turizmit. Për këtë zonë, qeveria duhet të formulojë plane dhe strategji që zhvillojnë forma të turizmit të gjelbër, cili është ai model që mund të zvogëlojë ndikimet negative në mjedis duke kontribuar në rritjen e zhvillimit ekonomik.

Edhe pse është e vështirë për të matur efektet dhe dëmet e turizmit në mjedis, në rastin e turizmit është e nevojshme që qeveria të aplikojë parimin «ndotësi paguan». Financimi i mbrojtjes së mjedisit përmes taksave turistike është jo vetëm i pamjaftueshëm, por mund të përbëjë një frenim për zhvillimin. Nevojiten fonde të tjera, ku më të rëndësishme janë shtimi i fondeve publike.

5.5.1. Mjete turistike, Aktorët dhe Oferta në Marketing

Në këtë pjesë të studimit, janë dhënë disa sugjerime (Mjete) në mënyrë që të krijohet një paketë turistike për sektorin e zgjedhur pas anketave në terren për zonën e studimit dhe mbledhjen e pyetësorëve të shpërndarë për turistët vendas dhe ndërkombëtarë, si dhe për banorët.

Për të krijuar një ofertë të mirë turistike, është e nevojshme për të identifikuar grupet e interesit të ndryshëm

(Aktorët) të linjave të produktit, duke filluar nga materialet e para primare të një produkti të veçantë turistik si:

- Parqet dhe rezervat natyrore, shtigjet, trashëgimitë kulturore, parqet me temë kulturore, prodhuesit tipik të produkteve bujqësore dhe ushqimorë, restorantet,

prodhuesit tipik artizanal dhe të artit, grupet folklorike, organizatorët e eventeve kulturore.

- Për këto, ne duhet të shtojmë komoditete të shërbimeve dhe të akomodimit (mbështetje për qasjen), operatorëve turistikë dhe agjencive të udhëtimit.

Aktorët	Grupi i synuar	Strategjitë
MUZEUMET, TRASHËGIMIA KULTURORE, PARQET NATYRORE integrated offer ëith other services.	Studentët, turistët, shkencëtarët	Zbatimi i paketave që mbulojnë kërkesat e ndryshme për çdo segment: - muzetë - ndërtesa artistike - parqet natyrore
PARQE ME TEMË KULTURORE-oriented packages, covering the needs of each segment and	Studentët, turistët, shkencëtarët	Zbatimi i një oferte duke marrë parasysh: - të mësuarit kulturor - kthimin e argëtimit në një shfaqje
ARTIZANATI DHE PRODUKTET E ARTIT	Turistët	Zbatimi i një prodhimi që është i lidhur me kulturën e territorit, me një seri çmimesh, por gjithmonë të një kualiteti të lartë.
MJESHTRIT E USHQIMIT DHE TË PRODUKTEVE BUJQËSORE	Turistët	Zbatimi i një prodhimi që është i lidhur me kulturat e territorit, me një seri çmimesh, por gjithmonë të një kualiteti të lartë, shitjen me pakicë për publikun dhe - nëse është e mundur - krijimin e një hapësire muze për të mësuarin.
RESTORANTET	Turistët	Zbatimi i një oferte gastronomike, që është e lidhur me kulturat e territorit, duke favorizuar produktet lokale dhe recetat tradicionale, me një seri çmimesh, por gjithmonë të një kualiteti të lartë.
OPERATORËT TURISTIKË	Turistët: vetëm, grup	Promovimi i një oferte të produktit territorial i lidhur me linjat e tjera të produktit territorial.
AKOMODIMI	Operatorët turistik, turistët	Zbatimi i një pakete me një orientim të synuar, duke mbuluar nevojat për çdo segment dhe bërjen të mundur të lejimit të propozimit të operatorëve për një ofertë të integruar me shërbime të tjera.

* Tabelë e hartuar nga: Alberico di Meo «Marketingu i Mjedisit dhe Kulturës për zhvillimin turistik të rajonit»

Mbështetur në këtë segment mund të forcohen përballja me një treg në rritje për pushime, strategjive dhe komercialitetit promovues në mënyrë që të ketë në rritje në vlerën e turizmit. Duke ndjekur këtë trend, disa paketa mund të krijohen duke përfshirë:

Turizimi i ushqimit dhe verës

Për të patur në konsideratë të gjithë elementet thelbësorë, duhet të merret në konsideratë shmangja e rutinës së ofertës turistike dhe restoranteve, theksit mbi produktet tipike, ofertës së përshtatshme, rikualifikimit të restoranteve dhe dyqaneve, si dhe zhvillimit të aktiviteteve të koordinuara dhe të qëndrueshme të promovimit (p.sh. eventeve).

5.5.2. Elementët themelorë për krijimin e një pakete turistike për sektorin e gastronomisë

Në lidhje me turizmin e orientuar të gastronomisë, është e domosdoshme krijimi i një rrjeti midis restoranteve dhe bizneseve të restoranteve, dyqaneve, guidave turistike, sporteve, shoqatave kulturore dhe sportive, autoriteteve lokale, etj. Në fakt, edhe pse një restorant mund të ketë klientelën e tij të rregullt dhe ofron paketën e tij, me siguri do të përfitojë në drejtim të dukshmërisë nëse ai merr pjesë në një paketë të para-krijuar në rast të ndonjë një eventi, apo të ndonjë produkti linje (linjës së verës, kërpudhave etj.).

Elementët bazë, për krijimin e një pakete turistike për sektorin e gastronomisë, për restorantet dhe për raste relevante të ngjashme janë:

- Vënia e theksit në kuzhinën lokale dhe rizbulimin e recetave tradicionale;
- Vënia e theksit në produktet lokale duke shkruar në menu vendin nga këto produkte vijnë;
- Marrëveshjet me shoqëruesit për të vizituar fermat apo për të planifikuar eskursionet në lidhje me gastronominë lokale;
- Organizimi i kurseve të gatimit, që të përfshijnë klientët në përgatitjen e ushqimit/gjellëve.

Disa sugjerime për aktivitete në lidhje me gastronominë:

- Përshtatja e aktivitetit me një produkt (verë, djathë, etj), trajnimi pronarit të restorantit mbi karakteristikat e produktit dhe ofrimit të mundësisë për të vizituar zonën e prodhimit dhe për të blerë me çmime të reduktuara;
- Organizimi i një panairi mbi kuzhinën lokale, por me aspekte të dedikuara gatimeve të tjera të traditës;
- Organizimi i panireve të gastronomisë, lidhur me shfaqje muzikore, kabare etj, gjithashtu duke respektuar zakonet lokale;
- Program të gastronomisë në lidhje me aktivitetet, si pjesë e aktiviteteve të tjera jo-gastronomike. Në këto raste roli i luajtur nga restorantet do të jetë përshtatja e vetvetes me temën kryesore të aktivitetit.

Figura 20. Një plazh i fshehur në Lukovë

5.5.3. Turizimi Kulturor

Kultura rrallë është arsyeja kryesore për një eksperiencë turistike. Në të vërtetë, bota e turistëve kulturor është shumë e larmishme dhe përmban:

- Turistë «shumë të motivuar», të cilët udhëtojnë vetëm për të vizituar një muze të veçantë apo monumente. Në këtë rast, paketa mund të reduktohet në vetëm një ofertë për akomodim dhe ushqim.
- Turistët «pjesërisht të motivuar nga kultura». Për këta, vizita në një qytet apo në një zonë artistike gjithashtu, përbën një udhëtim, bërje pazari etj. Në këtë rast, paketa mund të integrohet me oferta të tjera si: oferta të lidhura me gastronominë, reduktimin e pazareve, udhërrëfyesin e vizitave turistike, etj.
- «Turistët që e shohin kulturën si një «motiv të mëtejshëm» e jo si objekt kryesor të udhëtimit të tyre, por një mundësi të mëtejshme. Në këtë rast udhërrëfyesi i vizitave mund të ofroj reduktimin e çmimit të biletave hyrëse të monumenteve, muzeumeve, biletave të transportit, etj.

Për të krijuar një paketë turistike kulturore, ne së pari duhet të dimë llojin e turistit nga vlera mesatare e analizave dhe sondazheve. Sa për organizimin e turizmit kulturor (grupeve), kryesisht paketa do të fokusohet në ofertën e akomodimit (dhoma dhe vaktet), mbi reduktimet promovuese për të vizituar muzet / kështjellën etj. dhe mbi disponueshmërinë e guidave turistike.

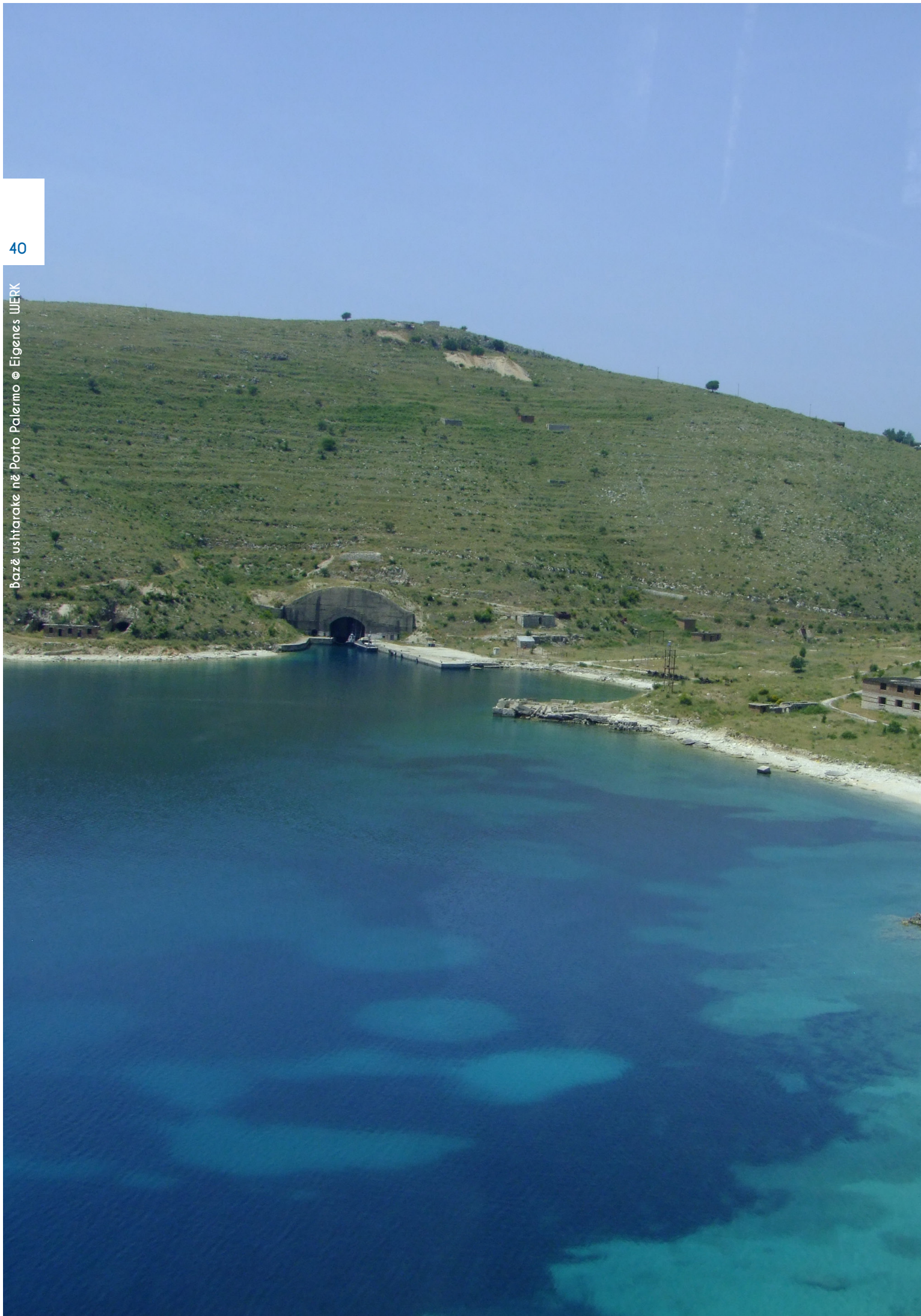
5.5.4. Mjetet kryesore për Promovimin

Katalogë: ato mund të publikohen nga një shoqatë turistike apo një bashkim i operatorëve turistikë. Përsa i përket promovimit të një eventit të vetëm, është mirë hartimi i broshurave dhe paketave turistike bashkangjitur. Shpërndarja mund të bëhet në panairë, zyrat turistike, me email, grup email apo një listë postimesh.

Website/Adresë interneti: çdo operator mund të ketë një lidhje personale në Websitet e shoqatave, shoqërive, autoriteteve turistike dhe zonës së dedikuar për turizmin në websitet e autoriteteve lokale. Promovimi dhe prenotimi online është në rritje dhe përfaqëson mjetin e dytë të promovimit, që vjen menjëherë pas thënieve gojarisht nga ana e miqve.

Agjencitë e udhëtimit: gjithashtu, promovimi i një oferte mund të ofrohet dhe nga operatorët turistikë të specializuar. Kjo është një formulë interesante, mbi të gjitha në lidhje me paketat për grupe, si një burim i madh i të ardhurave kur bëhet fjalë për jashtë sezonit.

Së bashku me këto mjete, ne mund të shtojmë thëniet gojarisht në formën e këshillës të dhëna nga miqtë apo anëtarët e familjes. Dhe faqet tip/web blog janë një formë moderne e thënieve gojarisht, dhe një mjet i menjëhershëm për të kërkuar destinacione interesante (p.sh. një blog i fansave të vrojtimit të zogjve mund të jetë mjeti më i mirë për t'u zgjedhur si destinacion i ardhshëm).

BIBLIOGRAFIA

- Compendium of Tourism Statistics of UNWTO 2007-2011;
- Economic Impact of Travel & Tourism in Albania, the report of World Travel & Tourism Council;
- Government Programme 2013-2017;
- INSTAT Hotels and their capacity, 1995-2010;
- Integrated Coastal Management & Clean-Up Programme, World Bank;
- Kabo, Mevlan (2004). Veçori gjeografike të trevës së Himarës. In: Nasi, Lefter, Kristaq Prifti, *et.al.* (eds.) Himara në Shekuj. Tiranë: Akademia e Shkencave Shqipërisë;
- Lokal General Plan of Himara Municipality;
- Management Plan for “Llogora-Rreza e Kanalit-Dukat-Orikum-Tragjas-Radhime- Karaburun Complex Site, December 2004 - The MedEet Coast project, as the Albanian component of a Mediterranean regional initiative;
- Pali, Janko, 2004. Feniksi i Himarës – Neço K. Muko. Botimet Albin;
- Pali, Janko Ll., 2003. Historia e Qeparoit. Shtëpia botuese Albin;
- Pano, Thodorjani, Mustaqi *et.al.*, 2006. Rehabilitimi ambjental dhe platforma për një zhvillim të qëndrueshem socialo-ekonomik të hapësirës Bregdetare të Spile-Himarë (Deti Jon). In: Punimet e konferencës Pan-Himariote 2005. Ndërtimi i së ardhmes së Himarës. Tiranë: Shtëpisë Botuese FLESH;
- Strategic Plan of Vloa Region “Zero emissions territory”, June 2011. Prepared and funded by UNDP ART GOLD 2 programme, Albania. The Programme is financed by the Italian Government (Italian Cooperation);
- Strategy and action plan for the development of culture and environmental tourism, 2006. Prepared and funded by UNDP;
- Strategy for Tourism Development in Albania 2002-2012. Prepared and funded by German Agency for Economic Development – GIZ;
- The Tourism Laë, no. 9734 , dated 14 May 2007;
- UNDP Art Gold 2 Albania Programme, June 2011. Strategic plan of Vloa region: “The Zero Emissions Territory”. Final document;
- Vloa Regional Strategy for Achievement of Millennium Development Goals, 2006. Prepared and funded by UNDP and Oxfam GB Albania.

NJË PËRMBLEDHJE E PËRGJIGJEVE PËR PYETJET E HAPUR NGA ANKETA

1. Gjirit të Porto Palermos duhet t'i jepet statusi Park Kombëtar;
2. Kazermat e Ushtrisë duhet të largohen nga zona;
3. Në zonën e Kalasë, duhet të vendoset një sistem ndriçimi;
4. Është i nevojshëm një udhëzues gjithëpërfshirës turistik për gadishullin dhe Gjirin të Porto Palermos;
5. Nevojitet përmirësimi i infrastrukturës, sidomos i rrjetit rrugor;
6. Kalaja dhe rrethinat e saj duhet të merren nën një kujdes të veçantë dhe në lidhje me mirëmbajtjen pastër;
7. Kalaja duhet të bëhet një muze;
8. Të vendoset një traget i linjës Durrës - Himarë ku përfitojnë turistët;
9. Duhet të ndërmerren masa të veçanta për të mbrojtur territorin nga zjarret;
10. Mbeten problematike ndërprerja dhe mungesat e energjisë;
11. Mungesa e sinjalistikës është një problem për turistët;
12. Zona duhet të kthehet në një muze i karakterit ndërkombëtar;
13. Ndërtesat përreth, (ish barakat e ushtrisë) duhet të shkatërrohen dhe të pastrohen;
14. Mirëmbajtja e duhur e kalasë duhet të jetë prioriteti numër një;
15. Është i nevojshëm, një sistem ndriçimi, së bashku me sinjalistikën në gadishullin dhe brenda mureve të kalasë;
16. Mirëmbajtja e duhur e zonës është prioritet;
17. Pasurimi i zonës dhe Kalasë me objekte të tjera arkeologjike;
18. Rruga për në kala duhet të riparohet dhe të mirëmbahet siç duhet;
19. Kalaja duhet të pajiset me banja publike dhe mjete higjienike për vizitorët;
20. Duhet të imponohen masat strikte për të shpëtuar Gjirin e Porto Palermos;
21. Duhet të ketë një rrugë e shtruar për këmbësorët, ose në vend të saj të ndërtohet një rrugë kalldrëmi me gur deri në Kala;
22. Në Kala, duhet të ofrohen shërbime të tjera për vizitorët;
23. Duhet të ndërtohet një shteg për këmbësorët në gadishullin rreth Kalasë;
24. Duhet të rigjallërohen dhe të mbrohen pemët dhe pyjet;
25. Duhet të ofrohen dhe propozohen mundësi të tjera për aktivitete sportive;
26. Duhet të ndalen të gjitha punimet e ndërtimit;
27. Qeveria lokale dhe autoritetet duhet të parashikojnë më shumë aktivitete zbavitëse, sportive, etj.;
28. Është shumë i rëndësishëm shërbimi i udhëzuesit turistik për Kalanë;
29. Kujdes i veçantë i duhet treguar në ruajtjen e mureve të Kalasë nga mbishkrimet dhe keqpërdorimet e tjera;
30. Kalaja duhet të administrohet nga organet shtetërore;
31. Duhet të ofrohet një shërbim profesional për vizitorët;
32. Duhet të ketë një shërbim në dispozicion për ekspedita;
33. Gjirit të Porto Palermos i duhet dhënë statusi i një zone të mbrojtur;
34. Nevojitet punë e mëtejshme për të plotësuar informacionin e dhënë për Kalanë me dokumente historike shtesë;
35. Duhet të merren masa plotësuese për ruajtjen e vegjetacionit;
36. Çmimet e shërbimit duhet të jenë të lira;
37. Nevojiten investime të mëtejshme për mirëmbajtjen rreth Kalasë;
38. Gjithë gadishullit duhet t'i jepet statusi i zonës turistike;
39. Nxitja dhe lehtësimi i komunikimit midis bizneseve;
40. Për punëtorët e shërbimit dhe udhërrëfyesit lokal nevojitet përmirësimi i aftësive të komunikimit me vizitorët;
41. Duhet të ndërtohet një rrugë shteg përgjatë bregut të detit;
42. Për më tej lind nevoja për informacion dhe / ose librave të historisë rreth Kalasë dhe rrethinave të saj;
43. Duhet të përdoret një website i dedikuar dhe për reklamat në internet për të promovuar vlerat historike;
44. Gjatë sezonit duhet të rritet numri i personelit të shërbimit për vizitorët;
45. Duhet të hartohet një llojë marketingu dhe promovim i plotë gjithëpërfshirës;
46. Nuk duhet të lejohet kullotja e lopëve apo kafshëve përgjatë gadishullit dhe rrethinave të tij;
47. Duhet të hulumtohet mundësia e ndërtimit të një muzeu nënujor;
48. Duhet të shkatërrohen dhe zhduken kazermat dhe bunkerët e jetër ushtarak.

Qendra e Aktiviteteve Rajonale për
Zonat Veçanërisht të Mbrojtura (RAC/SPA)

Regional Activity Centre for
Specially Protected Areas (RAC/SPA)

Boulevard du Leader Yasser Arafat
B.P. 337 - 1080 Tunis Cedex - TUNISIA

Tel. : +216 71 206 649 / 485 / 765

Fax : +216 71 206 490

e-mail : car-asp@rac-spa.org

www.rac-spa.org